

Poštnina plačana v gotovini!

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

LETNIK XII

LVI

1

JANUAR

1956

VSEBINA:

V novo leto 1956	1
Jos. Wester: Dayča — Porezen (1622 m) — Sorica	4
Ivan Gams: Med Planico, Bavščico in Trento	9
Boris Režek: Gorska mesečina	18
Leopold Stanek: Odmevi prepadnih sten	24
Leopold Stanek: Podoba iz Panonije	24
Dr. Oskar Reya: Nastanek meglenega morja in temperaturni obrati v planinah	25
M. Jerman: Spomin	28
Tone Svetina: Škantar Franc — bohinjski lovec in gorski vodnik	29
Rudolf Badjura: Dve vrsti topografskih polic	32
Andrej Habič: Pozimi na Prisojniku	36
Jože Vršnik-Robanov: Jezero v Matkovem kotu	38
Društvene novice	39
Iz planinske literature	43
Razgled po svetu	46

Priloga: Borut Hribar: Ribniška koča na Pohorju
Prilogo natisnila tiskarna »Ljudske pravice« v Ljubljani

Planinski Vestnik je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza, urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanaajstkrat na leto, po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likoarjeva ulica št. 12, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, računi, razvid naslovov / Tiska tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 400.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 100.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 602-T-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

TOVARNA CEVLJEV

Alpina

ŽIRI

s svojimi poslovalnicami v Ljubljani, Celju,
Jesenicah, Škofji Loki, Idriji, Ajdovščini,
Solkanu in Žireh

Želi alpinistom in planincem **1956**
srečno in uspehov polno Novo leto

Planinci obuti z našimi kvalitetnimi izdelki,
imajo varno in udobno hojo!

V novo leto 1956

Navada je, da uredniki glasil in revij spregovore uvodno besedo ob začetku novega letnika. Naj nam spoštovani bralci, naročniki, sotrudniki in dopisniki dovolijo, da to navado ohranimo!

Planinski Vestnik je najstarejše slovensko mesečno glasilo, saj je doslej v 60 letih izšlo 54 letnikov.

Dolžnost slehernega glasila je, da spremlja delo svoje organizacije in jo obenem usmerja. Če to dvojje pošteno opravlja, se ni treba več upraševati, ali je potrebno ali ni.

Nаша planinska organizacija je po svojem dosedanjem delu pokazala, da je upravičena, da je delala s pravo zavestjo in s takim prepričanjem, ki edino utegne roditi za narod in človeka pomembno, koristno dejanje. Planinstvo je na prvi pogled bolj obrobni življenjski pojav, vendar more in mora služiti demokratičnemu, humanističnemu socializmu. Če to more in mora, ga lahko povezujemo z našim političnim, gospodarskim, socialnim in kulturnim življenjem. Planinski mesečnik naj to povezovanje smotrno po vsebini in primerno po obliki izpolnjuje. Pomaga naj pri socialni in moralni ureditvi našega življenja, oznanja naj socialistično resnico in pravico o duhovni in telesni kulturi, zvestobo do pravih človeških spoznanj, ki jih socializem v človeškem napredku predstavlja. Daje naj jasno perspektivo, ki jo predstavlja planinska organizacija, perspektivo planinstva, ki v naši družbi tudi izkazuje moč našega človeka, ki ima svoj življenjski koncept, svojo borbo za svobodo v sosedstvu in sodelovanju z drugimi narodi, moč naroda, ki raste iz svoje zgodovine v svobodno človeško družbo.

Spričo ozkih razmer, v katerih delamo in živimo, naše glasilo skuša nuditi vsakomur nekaj, torej vsakomur malo, žal, večkrat premalo. Tako omnibusno glasilo marsikomu zares ne ustreza, vendar je edino stvarno in torej za naše razmere smotrno. Planinsko glasilo je dolžno prinašati alpinistične opise, znanstvene in poljubno znanstvene članke iz zgodovine planinstva, iz orografije, meteorologije, glaciologije, speleologije, toponimije in drugih ved, planinsko-turistične potopise o domačih, jugoslovanskih in inozemskih gorah, članke o favni, flori in zaščiti prirode,

članke o alpskem turnem smučanju, članke o NOB in njegovih spomenikih v naših gorah, ideološke, programatične članke, članke o folklori in planinsko leposlovje v vezani in nevezani besedi. Biti mora glasilo komisij, ki jih je osnovala PZS za boljšo organizacijo svojega dela, biti glasilo literarno - znanstvenega odseka, ki formalno pri PZS še ni oživel, pa mu mora biti naše glasilo njegova tvarna osnova in organizacijsko središče. Biti mora glasilo naših najmlajših, prinašati družbene novice, poročila in ocene planinske literature in nabirati iz življenja tujih planinskih organizacij take drobtine, ki so pobudnega značaja in koristne za naše razmere. Bolj ali manj bi morala sleherna številka izkazovati neko ravnovesje v tem gradivu, ravnovesje, ki pa ga je včasih težko doseči in to iz več razumljivih razlogov.

Tako uredništvo kakor vsi tisti bralci, ki jim je planinstvo in s tem tudi planinsko glasilo pri srcu, vsi si želijo, da bi bil naš list na takem strokovno planinskem, kulturnem in literarnem nivoju, da bi zadovoljil čim širši krog, obenem pa dostojno predstavljal raven našega planinskega delovanja pred svetom. Zavedamo se, da mnogih vsebina vselej ne more zadovoljiti, saj se bralci močno med seboj razlikujejo po zanimanju, delovanju, poklicu, izobrazbi, a tudi po okusu in čustvovanju. Računati moramo tudi z lokalno-patriotičnimi čustvi ožjih planinskih krogov in krožkov, ki si ne morejo misliti, da živi planinska misel in svojevrstno planinsko delovanje tudi v ravni Panoniji, v Beli Krajini, na Krasu itd.

Naše glasilo je odraz naše organizacije. Če v njej manjka ideološko-usmerjevalnih člankov, pomeni, da v naših društvih še ni prišlo do široke, življenjske diskusije o vprašanjih, ki sicer terjajo odgovor, ki pa mi pred njimi bežimo ali se jih izogibljemo. Morebiti včasih tudi ne dopuščamo, da bi se odprla in obravnavala, češ, čemu le teorija in beseda, dejanj nam je treba, čeprav je res, da sleherno človeško dejanje hoče imeti svojo miselno oporo, svojo duhovno podstavo, a kaj šele planinstvo, šport, ki se je začel razvijati pred stoletjem vzporedno z znanstvenim prodiranjem človeka v gorsko prirodo. Pri narodih, kjer je notranja diferenciacija jasnejša, kjer je izročilo alpinizma starejše in bogatejše, tam potreba sama sili pod pero članke o vsebini in obliki alpinizma, o športiziranju alpinizma, o vzgoji planinskih množic, o literarni ceni planinske pisarije, o stilu in praktičnosti gorskih postojank, skratka o pomenu in namenu »pravega« planinstva, o starih in mladih, o protislovjih in soglasjih.

Če vsega tega v našem glasilu ni ali če tega ni dovolj, tedaj to pomeni, da tega v aktualnem planinskem delovanju ni ali pa da ni ljudi, ki bi se jim zdelo vredno spregovoriti o teh rečeh.

Ideje so poceni, tudi če so dobre. Težave po navadi nastopijo, ko jih uresničujemo. Tudi mi smo že na skupščini v Mariboru spomladi l. 1954 sprejeli sklep, da bomo povečali obseg glasila na 64 strani mesečno. Vendar nam finančne razmere ne dovoljujejo v l. 1956 takega obsega, ostati bomo morali povprečno na 56 straneh. Razširjenje glasila je utemeljeno, saj je danes organiziranih najmanj trikrat več planincev kakor pred vojno in PZS šteje trikrat toliko društev, saj je njih število naraslo že na blizu 90. Planinska organizacija je ena najbolj množičnih slovenskih organizacij, planinstvo je za Slovence zares srčna zadeva.

Dalje smo sklenili na isti skupščini, da bomo dvakrat na leto izdali alpinistično številko, ki bi vsebovala kvalitetne opise kvalitetnih, reprezentativnih vzponov po kriteriju Komisije za alpinistiko, s prilogami tehničnih plezalnih slik, ki jih doslej PV sploh še ni priobčeval. Tudi tega zaradi financ ne bomo mogli izvesti v takem obsegu.

Literarno-znanstveni odsek, ki organizacijsko še ni oživel, naj bi nudil znanstveno oporo našim ekspedicijam, delal za centralni planinski muzej in biblioteko, odbiral kvalitetno prevodno literaturo, izdajal znanstvena dela o naših in tujih gorah, vodil Planinsko založbo itd. Čas je, da tudi v tem pogledu storimo svojo dolžnost.

Samostojno alpinistično glasilo bi utegnilo biti primerno, toda vprašanje je, kako bi se gospodarsko opravičilo. Saj se tudi večina inozemskih planinskih revij drži načela revialnega omnibusa, gotovo ne zaradi odpora proti autonomiji alpinizma pač pa zaradi praktičnosti in duhovne integracije vsega, kar je z gorami in z gorniško kulturo v zvezi.

Ko v imenu Planinske zveze Slovenije, njenega upravnega odbora, v imenu uprave in uredništva Planinskega Vestnika voščimo vsem naročnikom, bralcem in posebej sodelavcem srečno novo leto 1956, vežemo to voščilo z željo, da bi vsa vodstva planinskih društev imela razumevanje za svoje glasilo, nabirala zanj naročnike in organizirala trdno poverjeniško mrežo. Naj nam bo glasilo naše osrednje žarišče, naša duhovna povezava, s katero bomo, čeprav čustveno navezani na svoje ožje planinsko področje, v duhu strnjeni s svojim slovenskim središčem, zavedajoč se, da samo z njim in ob njem nekaj pomenimo v občestvu narodov Jugoslavije in v družbeni aktualnosti kulturnega človeštva.

Uredništvo

DAVČA — POREZEN (1622 m) — SORICA

malu bo minilo trideset let, ko sem na hoji s Triglava proti Ljubljani raz obli vrh Blegoš motril na zapadni strani goro, takrat nam še nepristopno — Porezen. V svoji oblasti jo je držal kakor tudi vse Posočje takrat nam sovražni zemlje lačni sosed, čeprav je že od pamti-veka naseljeno po našem ljudstvu. Ob tem prizoru sem bil zapisal: »Proti zapadu se blešči mogočni lok bohinjskih vrhov od Bogatina do Porezna, bližnjega Blegoševga pobratima. Vražja meja, ki se vleče po teh grebenih in pobočjih!«¹ In ta meja je pred desetimi leti padla, tako da se poslej lahko svobodno kretamo po vsem tem ozemlju. —

Vsak preudarni gorohodec, preden nastopi pot, si napravi potovalni načrt: določi si smer in vrhove, ki jih hoče zavzeti, odmeri si približno čas, ki ga bo za hojo porabil, in opremi se z najpotrebnejšimi stvarmi, da se bo lagodno kretal, ne da bi mu bil nahrbtnik v neprilčno breme.

Tokrat me je bil zamikal Porezen, ta zevajoča vrzel v moji šestdesetletni planinski kroniki. Porezen je nekako osamljen vrh. S katere strani naj ga zavzamem? Goriškim planincem je izbira lahka. Cerkljancem, ki imajo na vrhu svojo planinsko kočo, je iz Cerkna zložen pristop v dveh smereh. V Baški dolini pa sta dve izhodišči, z železniških postaj v Podbrdu in Hudi Južni, od koder drže markirane steze po strmem zapadnem pobočju. Vse to sem razbral iz naše nove planinske karte. Nam Ljubljancem se kaže najbližji dostop po Selški dolini čez preval na Petrovem brdu. Komur pa se hoče izdatnejše gorske hoje, ta zavzame prej še Blegoš ter se nato v daljšem loku ob Črnem vrhu in Cimprovi med Selško in Poljansko dolino previjuga na svoj višinski cilj. — Mene pa je mikala ne manj ko vrh sam tudi Davča, odročna krajina, ki je še nisem poznal. Rad bi zamašil to praznino v svojem domoznanstvu. Povprašal sem bil prijatelja, rojenega v Železnikih, v nekdanji fužinarski centrali Selške doline, da bi mi kot domačin kaj več povedal o Davči, a razočaralo me je, ko mi je odkimovaje priznal, da še ni bil nikoli tam, češ da je to pokrajina »Bogu za hrbtnom«. Zato me je tem bolj zamikalo vanjo. —

Bilo je vedro jutro na letošnji Dan vstaje, ko nas je trojica v Zalem logu izstopila iz loškega avtobusa. Ta lepi dolinski kraj sem si določil za izhodišče porezenske ture, ki naj bi jo opravili v kakih sedmih urah zložne hoje. Običajni pristop v Davčo je od Šurka, še poldrugi kilometer dalje od Zalega loga. Nam pa se je zahotelo, da bi čimprej prispeli v davško višavje, ki se pričinja na Žbontu

¹ Gl. PV 1927, 265, odn. Iz domovine in tujine, str. 21.

v višini 900 metrov, ok. 400 m nad Zalim logom. Tovariša, eden njiju veščak v inženirski, drugi pa v finančno-gospodarski stroki, sta s takim podvigom soglašala.

Debelo uro smo se po vijugasti stezi pehali v strmo reber, ves čas po senčnem gozdu, da smo dospeli na prisojno golico z obdelano zemljo in sadnim drevjem, na posestvo prvega davškega kmeta Žbontarja. Dobro se nam je po tem strmohodu prilegel prvi oddih v čedni hiši, še bolj pa nas je zdobrovoljil prijazni sprejem rdečelične gospodinje. Na radovedno vprašanje, ali je tu tudi njen rojstni dom, je šegavo povedala, da se je semkaj primožila iz Torke, vasice onstran doline na pobočju Ratitovca, češ neveste iz dolinskih krajev se ne marajo močiti s hribovci.

Poslej nam je pot zložno potekala, saj drži ves čas po prisojnih rebreh in livadah v višini ok. 1000 metrov. Po valovitem vrhovju se vrste obširne kmetije, nikjer ni strnjenega naselja, kaj še kake vasi. Značilen imenoslovni pojav je ta, da nazivljejo Davčarji vršace svoje pretrgane krajine kolke, katerih prilastek je posestnikovo ime, kakor Čemažarjev, Jemčev, Zaklančarjev kolk. Kmetje tod pač nimajo pogojev za mehanizirano obdelovanje zemljišč, traktor bi se po teh strminah in globačah ne obnesel. Na nasprotni, odsojni strani, v okrilju košatega Blegoša, je videti le malokatera kmetija, zato pa več gozdovja in pašnikov. V globeli spodaj se skriva tesna grapa, po kateri se vije potok Davča ali Davščica. V tej odljudni globeli nekje je v zadnji vojni Prešernova brigada zaklonila svojo skrivno tiskarno, v kateri so poleg raznih listov natisnili leta 1944 tudi Prešernovo Zdravljico v spomin in proslavo njene stoletnice.² —

Naši želji je zelo ustregla Čemažarjeva gospodinja, ko nam je ponudila slastnega kislega mleka in presnega masla. — Bilo je že poldan, ko smo dospeli na planoto Šoštarjeve kmetije, kjer so spravljali seno. Na razpotju nas je prijazna domačinka, ko smo ji povedali, da smo namenjeni v osrčje Davče do Jemčeve gostilne, prav usmerila, zakaj pota po davškem svetu niso markirana. Spešno smo korakali po hrapavem kolovozu dalje, dokler nas ni dobro shojena steza zavedla, da smo krenili preveč na levo. Menil sem pač, da je to bližnjica. A ko smo dospeli v globel do prve hiše, so nam domačini — motili smo jih sedeče pri frugalnem kosilu — povedali, da smo malce zašli, ter so nas napotili zopet vkreber do Močilarjeve kmetije. Še par sto korakov po kolovozu dalje, pa sta se nam pojavili davška cerkvica in Jemčeva gostilna. Tu smo našli zbrano večjo družbo sindikalnih izletnikov, ki so po svoje praznovali Dan vstaje, pri čemer seveda ni manjkalo ne jedače ne pijače ne harmonike ne veselih obrazov in poskočnih nog.

Ogledal sem si cerkev, skromno stavbo zgrajeno l. 1878, ki jo diči oltarna slika Matere božje, delo poljanskega živopisca Jurija Šubica. Po svoji navadi sem obhodel grobišče, ker me zanimajo

² Gl. Vikt. Smolej, Prešeren in narodnoosvobodilna vojna. Kronika III (1955), št. 1, str. 10—12.

napisi nagrobnikov. Prijimki Bevk, Čemažar, Čerin, Pagon, Peternelj, Pregelj, Šubic pričajo o tukajšnjih naselnikih. Večina teh imen kaže, da so se bili priselili z goriške plati — saj je Davča spadala nekdanj pod goriško nadškofijo — in da med njimi ni bilo nemških kolonistov, kakršni so imeli svoja sela na prisojni strani Selške doline. —

Bila je že 15. ura, ko smo se poslovili od Jemčeve gospodinje, ki nam je bila postregla s tečnim vegetarijanskim kosilom. Debele štiri ure hoje smo imeli za seboj, vsaj za tri ure pa je bilo še pred nami. Zato je bilo treba hojo pospešiti, da dospemo še za dne na višinski cilj. Mimogrede smo si ogledali novo šolo, ki jo je dala ljudska oblast nedavno zgraditi. V kaj udobno zgrajeni in čedno opremljeni stavbi se šola sedanja davška mladina, prej pa so imeli le zasilno učilnico v sedaj porušenem župnišču.

Še dve samotni kmetiji smo bili obšli, ko smo pri Jurežu opazili prvo rdeče-belo liso, na »roki« pa napis: Porezen. Tu se začenja pot strmeje dvigati, zdaj po obdelanem svetu, zdaj po strmih košeninah, dokler ne preide v gozdnat predel. Maccsnova debela kažejo, da se pričinja tu že pas alpskih iglavcev. Naposled smo pristopili na višinsko pot, ki veže oba vrhunska veljaka, Blegoš in Porezen, in ki jo je nedavno živahno opisal naš razgledani planinski potopisec.³ Kakor je vzpon od Jureža do roba pod Humom večidel strmohodna proga, ki se v razmaku dobrega kilometra dvigne nad 300 metrov, tako je poslej hoja po zložnem kolovozu tja do porezenske planine na Medercah izletniku v prijeten oddih.

Tu na planoti (viš. 1340 m) se očem odpre že goriški svet. Do vrha pa je treba po pašnem pobočju vzpona malone še 300 metrov. Markacija, ki je tod zelo redka, smo zgrešili, tako da smo stopali po grdih stegneh, razhopenih od govejih parkljev in konjskih kopit. Pastir je poganjal veliko čredo marogaste govedi nizdol v stajo na planini. Sonce je tonilo in že je hladila večerna sapica, ko smo stopili na obli vrh Porezna ob 18. uri 40 min. Tako je minilo dobrih devet ur, odkar smo vzeli pot pod noge, seveda nam je popoldanski pomudek pri Jemčevih vzel poldrugo uro. Lahko se reče, da zmore zmeren hodec to planinsko hojo iz Selške doline v sedmih urah, če se spotoma preveč ne zaustavlja.

Na tem vrhu so bili Cerkljanci že l. 1907 postavili planinsko kočjo, ki jo je vihra prve svetovne vojne uničila. Zdaj stoji menda na istem mestu daleč vidni kamniti spomenik, čigar napis ti pove, da počiva tam v skupnem grobu triindvajset neznanih borcev, ki so padli v boju z nasilnim okupatorjem. Bridke misli motijo hvaležno zavest občutljivega rojaka, ko zre pred in pod seboj sedaj svobodno domačo zemljo.

Še dobrih sto korakov navzdol, pa smo vstopili v novo planinsko kočjo, ki že po svoji vnanjosti kaže, da je bila to nekdanj solidno

³ Gl. članek: Dr. Jak. Prešern, Iz Podbrda v Škofjo Loko. PV 1953, 193-200.

zidana vojaška stražnica. Ostalo ji je golo kamnito lice, notranjščino pa je domače planinsko društvo preuredilo v udobno zavetišče s čedno opremljeno obednico in prostorno spalnico s pogradi za nekaj desetih nočevalcev. Spričo številnega obiska se bo menda kmalu pojavila potreba, da na betonsko streho nadzidajo nadstropje z manjšimi sobicami in udobnejšimi ležišči, kjer bi se marsikateri izletnik rad pomudil tudi več dni.

Jasno jutro je sijalo, ko sem se za slovo še enkrat dvignil na razgledni vrh. Globoko pod menoj še dremlje grapa Baške doline z dvema progama, železno in cestno, na nasprotni strani pa Selška dolina in moja nova znanka, zavetno ležeča Davča. Bližnji višji vrhovi Črna prst, Ratitovec in Blegoš tvorijo štirikoten sestav, čigar jugozapadni vogelnik je vrh Porezna sam. Odlično se odražajo Julijci z vrhovnim glavarjem Triglavom. Onkraj Matajurja se odpira pogled na ravno Furlanijo, vidi se nje glavno mesto Videm, daleč v ozadju pa kulisa tirolskih Dolomitov. Pozdravljeni mi notranjski znanci Nanos, Javornik, Snežnik! Kaj bi še druge našteval? Saj je le jalovo početje z besedami opisovati razgled s kakega vrha. Zakaj tak opis je samo rešta zemljepisnih imen, ne nudi pa bralcu nikake slike prizora. Utegne ga zanimati le toliko, kolikor more na zemljevidu ugotoviti imenik navedenih krajev. Več nazornosti nudi pač dobra slika, risba, panorama takega razgleda. Pravi dojem in resničen užitek pa mora imeti le, kdor z lastnimi očmi doživlja mnogoličnost obsežnega razgleda, zlasti še, če ga oduševlja zemljepisno, geološko in zgodovinsko poznavanje ozemlja, ki ga motri blizu in daleč naokoli. —

Lahkih nog smo ob 7. uri nastopili sestop po severnem robu dol proti Petrovem brdu, da bi še pred poldnem dospeli v sončno Sorico. V nekaj minutah smo obšli drugo kamnito stavbo, slično sedanji koči na Poreznu, povsem prazno in opuščeno. Le-ta bi se dala preurediti za zračno zdravilišče ali višinsko okrevališče ali za bivališče kake poletne kolonije. Škoda mrtvega kapitala! — Lagodno je šlo nizdol čez Kup in pod Hočem, da smo prišli v gozdni pas, kjer začne pot strmeje padati. Na Petrovem brdu, tem prevalu med Selško in Baško dolino, na razvodnici med Črnim in Jadranskim morjem, smo stopili na trdo cesto, ki jo, kakor kaže obrušeno cestišče, vozila močno porabljajo. Nekdanjo vojaško postojanko je neki sindikat preuredil za okrevališče svojim članom, v višini 800 metrov, od koder imajo po vijugasti cesti skopo uro hoda dol na železniško postajo v Podbrdu.

Čeprav je oba tovariša, ki sta se hotela še pod večer vrniti v Ljubljano, tiral čas, sta vendar soglašala z menoj, da ostanemo še v sončni višavi in prehodimo prečnico v podratitovsko selo Sorico. Postaren možak, ki smo ga vprašali za to bližnjico, me je v moje začudenje najprej pozdravil kot svojega nekdanjega profesorja — takoj sem se ga spomnil, ko mi je povedal svoje ime — nato pa je

nam uslužno pokazal smer, da pridemo na kolovoz, držeč proti Sorici. Dokaj ovinkasta je ta pot zdaj po gozdu, zdaj po senožetih in med njivami, da se naposled le odpre položna reber, na kateri se sončita čedni vasi Zgornja in Spodnja Sorica.

V staroznani gostilni sta tovariša zaužila tečno predpoldnico, da sta nato krenila dol proti Železnikom, kjer naj bi ujela popoldanski avtobus za v Škofjo Loko. Jaz pa sem se kot — letoviščar nastanil v udobnem gostišču, ki se po svoji oskrbi odlikuje med našimi letoviškimi kraji. Sorica je že v prejšnji dobi slovela kot vabljivo letno bivališče spričo ugodnega položaja na prisojni rebri pod Ratitovcem. In tudi v sedanji dobi ima dokaj obiskovalcev. V novem zadržnem domu se je nastanila počitniška kolonija s kvarnerske Reke; druga skupina, ki se je že napovedala, bo menda taborila v šotorih.

Zadovoljil me je popoldanski prehod v Zgornjo Sorico tja do izvira rečice Sore in dalje po novi cesti v Spodnje Danje, vasico z visoko zidanimi hišami. Tu kakor v Sorico so se bili že v 13. stoletju naselili nemški kolonisti, ko so jih bili brižinski škofje, gospodarji Škofje Loke, semkaj preselili iz tirolskega Pustertala. Še v minulem stoletju so ti naseljenci med seboj občevali v nemškem narečju ter dali ledinam in goram nemška imena, ki so še vedno v rabi.⁴ Govoril sem z domačini, a o njih nemškem poreklu sem mogel le to ugotoviti, da je artikulacija nekaterih glasnikov slovenske govorice drugačna ko naša. Pač pa njih rodbinska imena pričajo o tujem izvoru. Na povratku sem obiskal, kakor mi je navada, navje ob župni cerkvi in tam sem bral na nagrobnikih povečini nemška imena, kakor Frelih, Gartner, Gaser (Gosar), Jensterle, Kejžar, Kemperle, Koblar, Pintar, Šuštar, Taler. Tudi Grohar, naš sloveči impresionist, soriški rojak, je verjetno nemškega porekla. Na njega rojstni hiši je vzdana spominska plošča. Ker sem želel videti Groharjeve slike, shranjene v župnišču, sem potrkal na vrata, a ni bilo odziva — vrata sem našel zaklenjena. Pač pa mi je v mežnariji, ženska, ki je klekljala, povedala, da je župnik zdoma, ker je odšel za dva meseca na orožne vaje. Radovedno sem opazoval nje ročno delo. Kako spretno je premetavala kleklje, povite z belimi nitmi, ter oblikovala na blazinici umetelno čipko! Nekaj novega mi je bilo opazovati to nežno ročno delo. Ženska mi je dejala, da gredo te stvari za dober kup na trg, da pa porabi mnogo časa, preden tako čipko skleklja, in da je preja zanje zelo draga. —

Lepo nedeljsko jutro je bilo, ko sem drugi dan odkorakal iz višinske Sorice v dolino ter po gladki cesti pripešal v Zali log in Železnike, središče nekdanj cvetoče železarske industrije. Opuščeni plavž še stoji ob cesti kot spomenik one dobe, ko so tam puhali vigenjci in težka kladiva kovala žeblje in verige.

Tako sem zadržnil krotovičasti kolobar svoje uspele julijske planinske ture.

⁴ Prim. Pavle Blaznik, Kolonizacija Selške doline. Ljubljana 1928, str. 46—52.

MED PLANICO, BAVŠČICO IN TRENTO

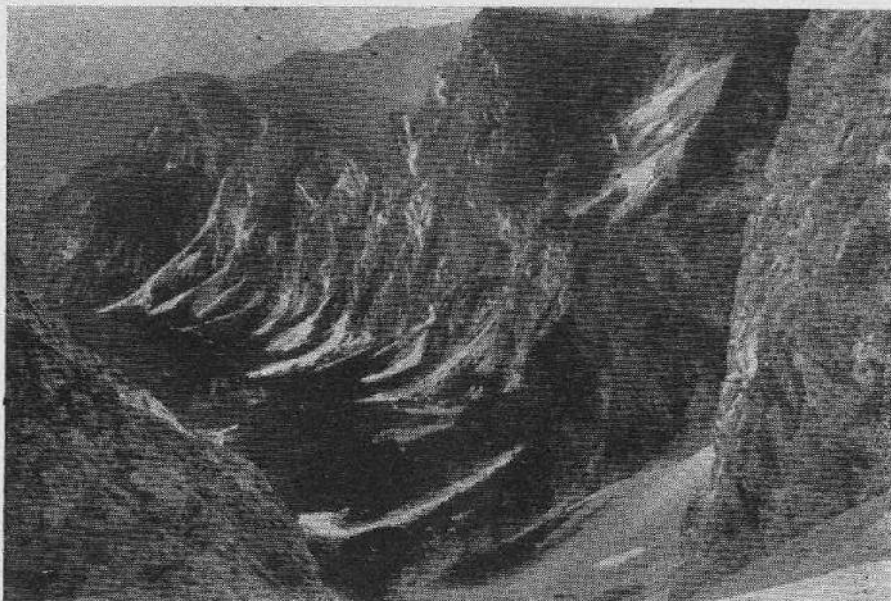
hoji iz konca Planice, iz Tamarja, skozi Jalovčev žleb rajši ne bi pisal. Spada k tistim vzponom, kjer lahko že skraja pregledaš vso plano pot in tudi cilj, ki se ti zdi tako blizu, da podvomiš, če je treba do njega res toliko časa, kot pravi napisna tabla ali planinski priročnik. Nato hodiš uro ali dve, sonce se dvigne visoko na nebo, znoj prične lesti v oči, srajca se prilepi na hrbet in nahrbtnik postane sumljivo težak, tako da skrivaj pogleduješ sopotnika, če se ti morda ne posmiha, ker je ob zadnjem počitku iz same objestnosti priložil kruhu, plašču in drugemu — zakaj za vruga sem vzel s seboj spet toliko ropotije! — še drobno skalico. Ti pa si komaj nekje na sredi poti in cilj je prav tako oddaljen in prav tako blizu, kot je bil tam spodaj na začetku. Čez dobro uro se potolažiš, no, samo še pet minut, če malo pohitim. In tako hitiš še pol ure.

Z Dušanom sva pot zavlekla še s postajanjem, ko sva se ozirala nazaj po Planici. Sonce se je kdaj pa kdaj zrinilo skozi oblake in tedaj se je Planica nasmehnila, zableščale so se njene bele orglice, bela melišča, ki z vseh pobočij silijo v zeleno dno. Kar težko se je bilo obrniti in nadaljevati pot. Še danes jo vidim, Planico, če zamižim, dolga bela melišča in široko zeleno plosko dno, kakršnega ne premore nobena druga visokoalpska dolina na Slovenskem.

K sreči je bil sneg v žlebu za dereze in hojo ugoden. Bilo ga je izredno malo in na vrhu, kjer so pogosto največje strmine, je uplahnil najbolj. Na vrhu, kjer se stene razmaknejo, je na levi čepel na nizkem skalnem hrbtiku, ki drži pod Goličico, precejšen kup meliščnega materiala, ki je lahko prišel samo s sten Jalovca, ko je bila snežna odeja za več kot 10 m višja!

Vsak, ki prvič prileze skozi žleb, pričakuje, da se mu bo na vrhu odprl razgled na vse strani. In vsak se moti, kajti med žlebovi, ki prihajajo iz Planice, Trente in, malo južneje, iz Koritnice, so slemena in vrhovi ki zapirajo razgled. Moraš na enega od njih, najbolje na najvišjega, na Jalovec, na prišiljeni mejnik med Planico, Trento in Koritnico, med tremi visokogorskimi dolinami, ki so kar tekmovala, katera se bo vrinila bolj pod sam vrh in so pri tej tekmi odrinile Bavščico in dolino Mangrtskih jezer. Tudi z Dušanom sva zlezla nanj in ko so se na vrhu razpodile megle, nama ni bilo žal truda. Zato nama je bila lažja pot v kočo pod Špičkom,¹ kjer sva prespala.

¹ Med planinci se je udomačilo zanjo ime »Zavetišče pod Špičko«. Trentarji, ki poznajo drugod Špičico in Špičje, pravijo vzpetinici nad stavbo Špiček. Ker je zadnja leta poleti oskrbovana, je po mojem pravilno ime Koča pod Špičkom.

Bela melišča in temnozeleno dno Planice

Foto Ivan Gams

Drugo jutro sva jo mahnila čez Škrbino za Gradom proti Bavščici. Iz Škrbine zavije pot na desno, na drugo, znatno nižjo škrbino, na Brežič, kjer je najnižji prehod iz doline Koritnice v Balo. — Vso pot se pasejo oči po Bali. Lepa je ta dolina, siva, skalovita in samotna. Le tam ob njenem koncu se gore razmaknejo in dajo prostora živozeleni ravnici, posejani z raztresenimi drevesi in belimi hišicami. To je Bavščica.

Na vrhu Brežiča čepi znatna krpa temnejših, liadnih apnencev. Sestavljajo jih tanki skladi, ki so jih tektonske sile zvile tako, da so nekatere gube široke komaj nekaj metrov. Tod čez gre namreč tektonska prelomnica, ki se nadaljuje proti jugozapadu po vsej dolini Bale v Bavščico. Sivi, mestoma kar škrljavi apnenci se ostro ločijo že na zunaj od svetlejših okolice, ki je iz dachsteinskih apnencev. Ker so mnogo bolj krušljivi, se je lahko v nje poglobila škrbina. Dolgo melišče, poraslo z visoko travo, ki je ovce ne marajo, se spušča na obe strani, v Koritniški žleb in proti Bali. Prav po slednjem sva zajadrala midva in se na koncu znašla v prvi konti, v Lanževici. Ta je bila tudi letos pokrita s snegom. Nič čudnega, saj se semkaj stekajo snežni plazovi z vseh strani. Gozda, ki bi obdržal sneg na pobočju, ni. Le redka drevesa se tišče zavetnih leg do višin okrog 1730 m. Povsod drugod je na pobočju živa skala ali trava. Najbolj golo je tam, kjer so apnenčaste plasti nagnjene kot pobočja. Tu ni večjih razpok, kjer bi se lahko vgnezdile korenine in se utrdila snežna odeja, ki jo zlahka pobirajo plazovi. Tak položaj skladov pospešuje tudi rušenje skal.

Foto Ivan Gams

Bela in del Bavščice v ozadju s poti izpod Škrbine Za Gradom

Iz sten, kjer padajo skladi v goro, se ruši grušč. Če pa vise skladi po pobočju navzven, se kruši vrhnja plast v celih zaplatah, ki zdrse v dolino in odkrijejo novo plast, ki je še bolj gladka.

Taka je predvsem zahodna stran. Ponkod pa padajo v dolino skladi tudi na levi, vzhodni strani, kar kaže, da je geološka zgradba rahlo sinklinalna. Zato je v tej dolini toliko podpornega skalovja, kot ga nisem videl še v nobeni drugi. Zaradi podornih kupov in pa zaradi ukraslosti je pot po dnu doline mnogo zamudnejša in daljša, kot menimo, ko merimo razdaljo do Bavščice.

Prvi večji kup podornega materiala je tolikšen, da so ga domačini imenovali Prevala, ker se je treba čezenj z muko prevaliti. Ogromni skalni balvani so morali pridrveti z obeh strani, saj se pno na levo in desno pobočje. Nisem mogel ugotoviti, ali pokrivajo moreno, kot to trdijo nekateri.² Zato dvomim v njihovo trditev. —

² Gustavo Cumin, Note geographiche sulla Bal Bausizza (Alpi Giulie). Bol Soc. Geogr. It., Roma 1923.

V spominu mi je ostalo to grobišče skal tudi zaradi obilice sleča, tako da je bil videti kup od daleč, od koder so se zabrisale posamezne skale, kakor ogromen rdeč šopek. — Druga podobna kopica takega materiala, ki ga je nasul enkratni podor ali pa dolgotrajno krušenje skal, je malo niže v dolini prisilil vodo, da je odlagala grušč in prst. Tako je nastalo majhno plosko dno z značilnim imenom Jezera.

V planini Bali sva trčila po dolgem času na prvega človeka. Doma je bil samo mlekar; pastirji so bili z ovcami nekje pod Morežem. Mlekar je bil sprva sila nezaupljiv in šele po dolgem nago-varjanju se mu je razvezal jezik. Kar koli je pravil o dolini, povsod je navedel krajevno ime. Žal nisva imela časa, da bi zapisala vsa lokalna imena. V Bali vedno manj pasejo, vedno manj je tako ljudi, ki poznajo domača imena. Še pred štirimi leti so tu izpasli 300 ovac in 139 koz. Letos sredi avgusta pa je štela planina samo še 250 ovac. Nekatere strehe že kažejo gola rebra. Vse naokrog pa še leži podrti in že trhlo drevje, ki so ga odložili plazovi v izredno hudi zimi 1950/51 in 1951/52. Tudi tik pod stajami, na Ledinici, kjer so solna korita in ki je bila pred tri in pol leti tako zapolnjena s snegom, da je plaz z nasprotni strani preko nje prodril do stavb in v stavbe.

Bavščica, kako te je vesel popotnik, ki prihaja z gora, vesel tebe, zelene oaze sredi kamenitega morja! Gleda te z vrhov, vidi belo strugo tekoče vode, zelene ograjene travnike, zajetne senike ter si misli: Tukaj se bom napil mleka, obnovil zaloge kruha in sira in se po dolgem času spet udobno naspal na mehki postelji. Truden potрка pri prvi hiši, povpraša po tem in onem, zve, da doma ne pečejo kruha, da jim ne kaže pričeti novega kolača sira, da ni mleka, ker krava že mesece ne molze več — in še bolj truden odkoraka k sosedu. In tako preroma vso raztreseno vasico, preden spozna, da je dolina prav tako siromašna, kot je lopa. Same ženice in starčke srečuješ, včasih še kakšno dekle, ki nese na glavi seno ali moko ali vodo na nosilih. Nikjer ni mladih, dela sposobnih fantov. V svet gredo, po lažje življenje. Doma pa razpadajo domovi. — Tak vtis dobiš že pri prvi hiši od Bale sem, v Lozjeh,³ kjer povprašaš, če vedo, kdaj se je prikotalil in nedaleč od doma obstal ogromen balvan, večji od Žagane peči v Kamniški Bistrici. Stoji na oglu, tako da nudi zavetišče pred dežjem pastirju in tropu drobnice. — Ne, pri hiši ne vedo tega. Menda je Pečen kamen tam, odkar stoji svet. Sicer pa ni redko, da se privali v dolino peč. Nekoč je v hribih ubilo podorno skalovje celo družino, ki je spravljala seno. Da, včasih so kosili in nosili na glavah seno še izpod samih vrhov. Danes se to ne spleča.

Podoben vtis zapuščanja domov in zemlje dobiš po vsej ostali vasi. Po trdem življenju je namreč Bavščica povsem podobna so-

³ Na Slovenskem imajo imena Log (Podlog, Logje in pod.) tisti kraji, kjer je nekoč na poplavnih tleh res lahko uspeval log. V Bavščici pa so taka tla samo na ploskem dnu doline, kjer je naselje Bavščica. Ime Logje ima dom, ostanek nekdanjega zaselka, ki stoji kakih 100 m nad dnom glavne doline, na suhih skalnih tleh ob vhodu v dolino Bale. — Verjetno je imelo nekoč vse naselje ime Logje, a ga je kasneje utesnilo novo ime Bavščica.

Foto Ivan Gams

Površje sledi skladom. Pogled proti Goličici s poti od koč pod Špičkom proti Vršiču

sednji vasi Trenti, katere lepote in trdote poznajo starejši bralci Planinskega Vestnika (1907) še iz Abramovega Opisa Trente. Podobna po trdem življenju in po izseljevanju.

Drugo jutro sva se odpravila z Dušanom nazaj v gore, to pot po drugi poti, čez planino Bukovec. Spotoma sem v Bavščici dolgo zaman brskal po kolovozih in jarkih, da bi našel kakršno koli znamenje, da je bilo tukaj kdaj jezero, nastalo za čelno moreno, ki je nastala tam, kjer se dno prevale proti Klužam, kot to trde drugi. Ravnega dna ne puščajo samo jezera. Vse poplavne ravnice so ravne. — Pri iskanju sem trčil na domačina, ki mi je razložil, zakaj štrle na pobočju nad vasjo, na vznožju Obljeka, iz zemlje do dva metra visoki štori. Čuvajo vas pred plazovi. Zato niso podrli drevja pri tleh.

Bukovška dolina je skraja zelo ozka, stisnjena med Obljek in sleme Bavškega Grintovca. Komaj dobrih sto metrov višje, kot je dolina Bavščice, sva zašla na obsežno snežišče. Pravzaprav je tu več snežišč, vršajev plazov, ki so povezani med sabo s nekaj metrov debelim snegom po dnu doline. Malo višje, kjer je lepši razgled, sem razumel, zakaj je tu stalno snežišče tako nizko, do n. v. 830 m. Dolina je tesna, ima severovzhodno smer. Zato je sonce v njej redkost. Po vzhodnem pobočju pa lahko gospodarijo plazovi neovirano od vrha do tal, kar je tukaj do 1400 m višinske razlike. Redki gorniki, ki hodijo skozi to dolino, najdejo včasih tukaj v poletju pravi ledenik. Letos pa je sestavljal vsa snežišča samo sneg.

Kaj, če bi se znižala letna temperatura za toliko, da bi bil julij komaj tako topel, kot je maj, ko je dolina tukaj navadno še na debelo

zasuta s snegom? Vsako leto bi podvojilo sneg, ki bi preostal čez poletje, sneg bi se sčasoma pretopil v led in majhen dolinski ledenik bi prišel lesti v Bavščico. Sicer ne bi prišel daleč, a odlagal bi čelno moreno tam nekje sredi Bavščice. Ko bi izginil, bi prišel ta ali oni proučevalec — in tako delajo nekateri danes — izmeril nadmorsko višino morene in zaključil, da je v tej in tej dobi ledene dobe segala zaledenitev v naših hribih do n. v. 710 m. Dejansko pa bi bilo v času, ko bi se odlagala morena v Bavščici, naokrog kopno in poraslo s travo še več sto metrov višje.

Zamislili smo si stanje, kakršno je bilo ob začetkih in koncih ledenih dob, v času, preden so se spojili lokalni ledeniki v enotne dolinske in v času razpada enotnih ledenikov v lokalne, katerih borni ostanki so današnja stalna snežišča, od katerih se nekatera v ugodnih letih še zdaj spremenijo v ledišča.

Če bi se ponovno pričela ledena doba, mislim, da bi na slovenskih tleh prišli dolinski ledeniki v Bavščici najprej najnižje. Saj je še danes nič koliko majhnih snežišč po vsej dolini Bale, Bavščice in Bukovca, kot je nič koliko tudi zimskih plazov, ki strpajo večino snega v dno dolin, ki so za več sto metrov globlja kot tiste na severni strani Julijskih Alp.

Pri podrlih stajah opuščene planine Bukovec se ločita poti za Trento. Desna gre čez Kanjo, leva čez Nizki vrh. Odločila sva se za levo, ki drži pod steno Velikega Pihavca, ki močno spominja na steno Kogla v Kamniških Alpah. Malo višje v dolini se upira izginotju večja zaplata podobnih krhkih apnencev, kot smo jih videli že na Brežiču in v katere je pod planino Bukovec mestoma vglobljena struga potoka. — Tudi Bukovška dolina se ima zahvaliti za nastanek tem apnencem.

Greben, ki loči Balo od Bukovške doline, se na severu malce zniža in zavije na desno, k slemenu, ki obroblja Trento. Trentski gorski obod pa je tukaj, v Nizkem vrhu, na stiku med Balo, Bukovško dolino in Trento, znižana na višine okrog 2000 m. Ko si na njih, imaš res občutek, da si v osrčju gora, v osrčju tistega dela Julijskih Alp, ki so najbolj zvegane v hrib in dol. Nikjer gozdov, nikjer ne vidiš hiše, sam mir in samota. Malokdo zahaja sem gori, obilna trava je nepopasena, steze zarasle, da jim ne moreš slediti. In če po naključju naletiš nanje, se jih rajši izogneš, da ne bi speljale misli v doline...

S slemena z Nizkim vrhom (2114 m) je na trentsko stran malce stene. Ko sem iskal najlažji prehod, sem zalezel pod vrh Nizkega vrha. Tudi tu ni kazalo dobro. Ko sem se že s skrbjo oziral po oblačnem nebu, sem zagledal nad sabo čez skalo moleče noge, obute v na pol razpadle čevlje. Človek, sem se razveselil. Pokličem enkrat, dvakrat. Nič. Splezam k njemu. Noge molijo izpod pelerine, ki se enakomerno dviga in znižuje. Mož diha. Stresem ga za noge in izpod pelerine zleze trentarski pastir. Ko se je naveličal čuvanja ovac v Laštah, je šel pogledat, kot je sam rekel, na »baleško stran« in na

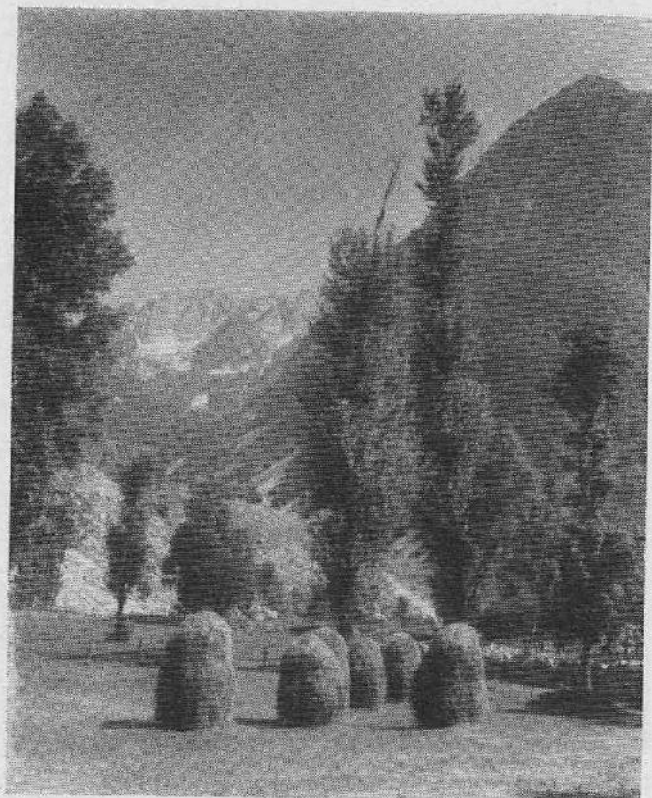
Foto Jaka Čop

Pogled v dolino Bavščice, v ozadju Kaninsko pogorje

vrhu zaspal. — Zapletemo se v pogovor. Kaže po stenah Pelca, kjer bi bilo možno priti najbliže do Špička. Sam je že hodil tod za kozami. Zdaj, ko so koze iztrebili, pripoveduje, ostaja trava nepopasena, ker je za ovce prestrmo. Povprašam ga, če se odpira v steni Srebrnjaka, ki se dviguje onstran Zapotoka, vhod v ogromno jamo. Ne, samo spodmel je. Nekoč je že plezal mimo njega, naravnost na Srebrnjak. Takrat mu nisem verjel. Ko pa sem videl, s kako lahkoto je šel čez steno Nizkega vrha, sem spremenil mišljenje. Trentar je.

Z nama je šel še čez Lašte, majhne, močno ukrasele pode, ki so nekako v trikotu med Ogorelcem, Nizkim vrhom in Pelcem (Trentar bi rekel; Baleškim), nad planino Zapotok, kjer pastiri. Nato je krenil za ovcami, midva pa po stezi, ki drži pod Grivo v Trento. Kmalu potem, ko sva obšla ogromno, v rdečkaste apnence ujedeno grapo Greblo, sva zapustila stezo, da ne bi zgubila preveč višine, ter se podala povprek po pobočju. Morava na 2050 m visoko kočo pod Špičkom, kjer sva pustila večji del prtljage.

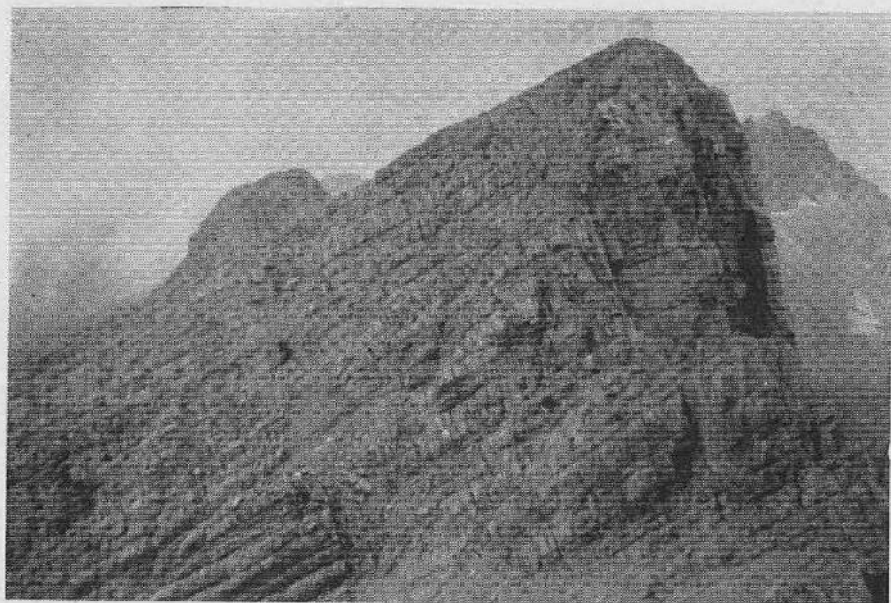
Pot po pobočju med Grivo in Srednico je lepa, lepša kot je pot iz koče pod Špičkom do Vršiča, kjer se potniku le od časa do časa

V Bavščici v ozadju Pelc

Foto Jaka Čop

na plazinah in posekah nudi razgled na Trento. Škoda, da ni nadcelane steze. Sam plan svet je tu in hribi onstran doline so kot na dlani. Na koncu doline kraljuje trikotni Bavški Grintovec z belo pego na čelu, s stalnim snežiščem Škedelo. Severneje se odpira v slemenu globoka vrzel, Velika in nato še Mala Vratca, ki sta tako lepo zaobljeni, kot da bi ju bil izgladil ledenik, ki je tekkel iz Zapodna direktno v Sočo. Tik onstran nas pa se belijo stene Srebrnjaka in (Trentarji bi rekli »berebiškega«) Pelca. Tako kot na vzhodni strani Bavščice se tudi tu gornji del pobočja, ki je belo in prepadno, loči ob vidni mejnici od spodnjega, poraslega z rušjem, zložnejšega in prodnatejšega. Navzdol pa prehaja rušje v drevje, ki se v neposeljenem Zapodnu strnc v velik, svetel gozd. Že od daleč vidiš, da je smreke in hoje malo. Kako vidna je razlika med dolinami na severni strani Julijskih Alp, kjer prevladujejo temni smrekovi, macesnovi in jelovi gozdovi, in med soškimi dolinami, kjer prevladuje bukev! Pozoren postaneš na to razliko že na vrhovih osrednjega grebena, ker sta to dve barvi gozda in dva osnovna tona pokrajine.

Velika Mojstrovka, primer odvisnosti med strmino in lego sklada

Počasi raste pred nami sleme, ki veže Jalovec z Mojstrovko. Ovršje je golo in rebrasto. Skladi padajo proti Trenti, proti jugu. Le na zapadni strani, pri Goličici, se plasti mestoma zgubajo v majhno antiklinalo. Plastem sledi tudi pobočje, kar je redek primer iz naših hribov (glej sliko).

Ob pogledu na zložno južno pobočje Velike Dnine se človek ne hote spomni na severno stran, na stene Šit, in prične iskati razlago. V Šitih padajo plasti v steno in plasti leže dobesedno ena na drugi. Zato je gora na severno stran mnogo odpornejša, medtem ko na južni strani na površju sloji slone drug ob drugem. Pobočje zato ne more vzdržati takih strmin. To bo poleg klimatskega razloga menda eden glavnih faktorjev, da imajo v Julijskih Alpah od Triglava do Mangrta največje stene na severno stran. Skladi vise v osrednjem grebenu večinoma proti jugu in zato so južna pobočja zložnejša, medtem ko imajo na sever steno Triglav, Prisojnik, Mojstrovka (pri njej je ta odvisnost še posebno lepo vidna!), Šita, Jalovec itd. — V meridionalnih dolinah, ki se cepijo na sever in jug, zveza med lego skladov in strmino ne pride toliko do veljave.

Pod Velikim Pelcem sva se morala spustiti čez krajšo steno, ki prečka vse pobočje od vrha do blizu Zapodna. Najlažja pot je v višini zadnjih dreves, kjer so na robu še vidni sledovi nekdanjega trentskega rudarstva in kjer kmalu prilezeš na obsežno melišče. Od tu je do kočice skoraj celo uro hoda. Dosegla sva jo že v mraku in tako pod Špičkom »zašpičila« pot, ki ima na karti obliko klobase.

GORSKA MESEČINA

amo motna proga je bila pot v temi pod drevjem in pod koraki je suštelo listje v tiho, jesensko noč. Luna še ni vzšla in veter ni ganil, iz doline vkreber pa je počasi pritiskala megla.

Nad trato v Bistrici je bilo videti še nekaj zvezd, a v Jermanici se je stisnilo in nebo je postalo mračno.

Samotna pot brez luči; komaj še spoznavam, kje je steza in koraki le še tipajo, kje bo moč naprej.

Prišel sem bil čez grapo v Klinu in vem, da sem sredi bukovja pod Orlovim turnom; na tistem napetem klancu, ki potem privede iz gozda k studencu pod Brano. Le ne vidim nič in če bom tako šaril okrog, se navsezadnje še podričam kam v grapo.

Prenočiti bom moral v gozdu, tu sredi Klina. Za spremembo naj prilomasti še medved, ki je včeraj prišel iz Bele čez Bistrico na Brusnike. Čez Mokrico so ga sledili v Kalce in jo zdaj lahko že maha iz Konca počez pod Brano, semkaj v Klin...

V oprtniku imam sicer razstavljeno karabinko, saj se gamsi že zbirajo v trope za prsk, jutri pa je nedelja in dvorni lovci bodo po maši tako trdno sedeli v krčmi pri Pajku tja do večera, da ne bodo utegnili slišati strela, če bom podrl gamsa kje pod Sukalnikom.

Tipaje po tleh sem zgrebel šop suhljadi in ga prižgal. Droben plamenček se je zasvedral kvišku in v rastočo svetlobo so jele vstajati bukve, skalovje in komaj dober seženj vstran je bila markacija na štoru ob nevidni z listjem posuti stezi. Ogenjček je bil dogorel, a že sem na njej; z gorečo vžigalico v roki hitim naprej, prižigam drugo za drugo in dospem do košate smreke s starim kuriščem, kjer počivajo lovci, kadar gredo nad petclina.

V tem zavetju sem zanetil svoj taborni ogenj. Svit je segal daleč v gozd, migotal med debli in sence so plesale po megli, ki se je pretipavala vkreber.

Samo les je pokljaj, ko sem ždel ob živem, toplem zublju, ki me je pregreval, okrog pa je dihala samotna gorska noč. V taki tišini je vselej tesnoba in prežava napetost.

Ni hrestnila suha veja? Zazvenel kamen...

Nemirno se oziram. Zbiram nejasne šume in jim dajem pomen, med prisluškovanjem pa sem nevede sestavil puško in jo nabil.

Šest strelav imam! Isti mah pa sem se ovedel in se posmejal samemu sebi.

Medved se zboji ognja; človek bi se že zdaleč oznanil, ko ne more napraviti koraka brez luči, četudi bi oprezoval, kdo kuri ta skrivnostni ogenj tu v jesenskem gozdu. Kdo tudi naj bi že prišel! Sam sem spešil mimo temne Bistrice, ko so v Domu že zgodnjo uro legli spat. Le onstran jase pri Bosu je še svetilo okno in ugasnilo, ko sem bil vrh Jermanice.

Noč je pozna, nikogar ne bo k meni, samota me objema in lahko sem oseba iz Corwoodovih ali Londonovih povesti, lovec v divjini, ko cvrem na ražnju nataknjene zaplate slanine nad žerjavico in prestrezam kapajočo maščobo na podstavljeni kruh. Drugačna jed se mi ne zljubi, saj je še zgodaj — komaj osem; noč pa bo še dolga.

Veter je vzganil veje, padajoče listje je zašumelo in mraz je zavel iz grape, ko se je v njej ob vzplamenem zublju zalesketala pocejena skala.

V zavetju pod nizko povešenimi vejami se zatapljam v sršečo žerjavico in misel zatava po daljavah.

Tako nemara zdaj pohaja okrog tudi oni samotni medved, ki je bil zašel sem v gore in zaman vohlja v srhi veter za izgubljenim rodом in ne najde miru.

Ogenj je pojenjal. Moram navleči drv, do jutra bo še dolgo, saj v temi ne morem naprej. Če bi imel sekiro, bi nacepil trsak za baklo, s preostalimi vžigalicami ne pridem niti do prvega ovinka.

V rdečem soju tipam za suhljadjo in lezem v temo. Kar se v megli pod menoj rumenkasto posveti, kakor bi pramen nihajoče luči segel vstran in nato spet šinil v drugo smer. Toda, saj bo le odsev mojega ognja... Naglo stopim še bolj v temo, a zdaj prične rasti iz nje prasketljava, svetla proga, in ves napet ujamem šum, kot bi gazili koraki po usahljem listju.

Nekdo prihaja... Zlodej! In ob smreko imam prislonjeno puško, da mu bo prav na očeh.

Menda me ni spazil Bos, ko sem se tihotapil po Bistrici in se mi je zdaj obesil na pete, ker je zaslutil, da me tako samoga nese nad njegove gamse.

V skoku sem bil pri smreki in hip nato je puška že varno zagrebena v listju. Spet stopim izpod nizko povešenih vej in gledam bližajočo se svetlobo.

V megleni temi raste migotajoča proga. Veter završi in tedaj zavonjam dim... Rdeč zubelj buhne s tal. Med drevjem postaja svetlo, suhljad prasketaja in vzplapolava. Plameni oblizujejo debela in se poganjajo vkreber. V pišu vetra obkrožajo skale, hlastajo čeznje in se izgublajo v sajastem dimu.

Dušeč se bežim s puško in oprtnikom v rokah; ne utegnem ju niti zadeti in za menoj se žene požar, ki mi sveti. Usahle smrečice vzplapolavajo kakor grmade nad gostimi oblaki dima.

Ves zadihan moram obstati na stezi v skalovju pod steno Orlo-vega turna.

Hlastno prasketajoča proga ognja se je bila že razdejala v posamezne jezike, ki se zdaj poganjajo v skalovje in ugašajo. Še tu pa tam vzbuhne plamen in dim se redči. Zdaj se oddahnem. Vnelo se je samo suho listje, ko sem si spodaj posvetil na stezo in v naglici popustil utrinek. Potuhnjeno so tleli na tleh in veter jih je po malem razpihal v požar, ki je potem hlastnil po stelji in suhljadi. V malo minutah je minila ta groza v nočni megleni temi.

Le sajast vzduh še veje iz gozda, ko poskušam naprej po stezi. Tod pod smrečjem razločim kamenje; belkast dim se razmotava. Zdaj opazim, da se po tleh prepletajo sence in med vejevjem ugledam skladovje Branc, ki ga obliva svetla mesečina...

Megla ni zmogla nad gozd in pri studencu, ki ga je iz poletnega dremeža zdramil nedavni dež, se je pred menoj razprostrla planota Sedla. Svetlo je bilo kot podnevi. Nebo umito in svetlo sinje, da so se zvezde izgubljale v njem.

Grušč je zaškrtal pod koraki in ta samotni šum je odmeval po zakotjih, kjer so čemle sence.

Iz meglene teme, polne strahov in potepajočih se misli, sem prihajal v vedrino...

Odrpta vrata v stanu so se škripaje prevesnila v vetru. V temačnem prostoru je dehtelo po oglju, ni moglo biti dolgo, kar je nekdo kuril na ognjišču. Na glistah je bilo še nekaj polen in tudi sekiro sem našel v skrivališču pod pogradom.

Pastir Kršec je tedaj počival doma na Brezju, ko je pred spanjem v mislih še obšel minuli dan in ni vedel, da sem mu pobral bukove rante z ležišča nad hlevcem, ker je bilo premalo drv za ogenj. Seveda je na spomlad klel, ko je moral potesavati druge in ni vedel, zakaj je dobil od mene dva zavitka tobaka, da ga je lahko žgal, ko je sedel na klopi in mežikal v ogenj. Stara sta bila, on in Malnar, ki je pasel bolhe po pogradu in se jima ni ljubilo, da bi zadelala špranje, ki je skozi nje pihalo nanju, da sta si nabrala dovolj skrnine za vso dolgo gorsko zimo.

Vse sobotne poletne noči sta tako preždevala v tej bajti, ko so se pri njima ustavljali gorski popotniki in jima stregla z mlekom in besedo, preden so odšli naprej na Sedlo.

Že sto in še več let sprejema to, vsem vetrovom odrpto gostišče, utrujene ljudi. Nekajkrat je že pogorelo do tal, pa so ga postavili znova in množice so se zvrstile pod njegovo očrnelo streho, ki k njej zdaj silijo plameni.

V dveh čutarah sem prinesel s seboj vodo, ker tista v koritu za bajto ni za rabo in tudi ne oni trije očrneli in povezani lonci na polici, ki dehnijo po skisanem mleku in je v enem prisušena plast od večnega kuhanja žgancev. To slastno skorjo pa čez zimo vselej do čistega oglodajo miši, da je lonce na spomlad kot pomit. Kršec samo vlije vodo vanj in ga pristavi.

Neki dan pa sem moral poskusiti z enim teh loncev, ko je bila bajta na pol zadelana s snegom in mraz, da je vse pokalo. Toda, ko je bil skuhan težko pričakovani čaj, so vsi pljuvali okrog sebe, ki so ga pokusili...

Kdaj je že bilo to? Pred dvema ali tremi leti... Vseeno kdaj! Čas je tu v gorah brez pomcna, vse je še tako, kot bi bilo včeraj.

Ogenj se je svetlo razgorel. Toplota me obliva. Nenadoma sem se vrnil z daljnih popotovanj, ko se je sesula žerjavica. Nič več nisem lovec v divjini; samo še sam, kakor sem; utopljen v spominu.

Jesenska noč v mlaju je bila, ko je prihajala odjuga in je bil zrak ves težak od zadaha po črnici, ki jo je pomočil dež, da je listje lepilo na njej in ni šumelo.

V macesnih je vršal veter in zvezde so posijavale med temnimi oblaki in prav takšen topel ogenj je jezljal tu v stanu. Ob slovesu je vsekdar tegoba, zato so bile usahnile besede.

Vračala sva se z gora, iz pisano prelivajočih se dni, ki so se utrinjali iz razkošnih, čistih juter v šepetave, razgrete noči, v to poslednjo, ko je vse postajalo že neresnično kot razpuhtel privid in je z vrhov prihajalo bučanje viharja.

Vsak zase sva izgubljena nekje v širnem svetu. Vendar kakor skrit, komaj zaznaven vonj dojemam nekdanjo bližino. Vzganil se je spomin in skozi srhi zrak je pritavala misel do mene, da je vse spet zaživelo pred menoj.

Vendar, tu sem v mrzli lunini svetlobi in vidim potopljeni svet v meglenem morju, ki se zajeda po dolinah.

Ogenj je ponehal, zdaj pustim spomine kakor prebrano knjigo, a zgodba še vsa živa drgeta v meni.

Zunaj sem bil stal v mesečini. Luna se je dvignila nad grebene in sence so se stisnile v zakotja. Na dolgo, poodmevajoče je nekje v Planjavi padel kamen in za njim je nastal pokoj.

V žepu čutim hiteče tiktakanje ure. Šele deset! Še osem ur do jutra. V dobri uri je zdrsnilo mimo mene toliko življenja, ta čas tu pa se je komaj zganil.

Na novo podkurim ogenj in ga pripravim za noč, da bodo polena enakomerno tlela in bo v bajti toplo. Za postelj imam le položeno mrvo po pogradu. Zgrabim jo okrog sebe in skušam usnuti...

V pomladanski, šumni Bistrici gode harmonika. Na verandi cepetajo plesalci, da se stresa ostrešje. V kozarcih se iskri vino in vse okrog so razgreto vneti obrazi...

Vidim jih med plesom, toda podoba se na mah utrne in godba je samo še enakomerno padajoč šum.

Slap v Predoslju... V tolmunu pod valovečimi curki, ki se razpuščajo po gladini, plešejo sence, kakor jih narejajo veje, ki se zibljejo v vetru in hladna pršavica mi rosi v obraz. Ob strugi dehti cvetoči srebro in čez skale pljuska modrikasta, belo razpenjena voda.

V curku stoji postrv. Vihtim protico in s potegljaji daljšam vrvico s kolesca. Rahlo pade muha na gladino...

Ta velika, rdeče pikčasta postrv je že pravkar hlastnila po omahli enodnevnici iz migotajočega roja.

Ne prime. Vendar nočem za vado vzeti enodnevnice. Še enkrat!

Stoje v deroči vodi, ki me tresoče mrazi po nogah navzgor, vihtim protico, a kakor bi se nenadoma zgostil zrak, jo s težavo vlečem skozenj in drevenim...

Smeh... Razgreti obrazi so spet pred menoj in se odmikajo v krogih v poskočnem prehitevanju glasov, hrumu in cepetanju.

Planil sem iz spanja. V Brani se je usipal kamnitni plaz. Skalovje je treskalo po kaminih, grušč je rožljal čez plati in mrmrajoče so se ustavljale razbite sesutine po melišču.

Mrazi me, da se ves tresem, a ne da se mi, da bi podnetil ogenj.

Ta noč je res kakor brez konca, tako bohotno polna in omamna kakor vino. Vem, da ne bom več zaspal, preveč drgeta v meni; moram ven v ta blede sij, ki obliva stene in se v njem lesketajo s snegom oprhnjeni vrhovi.

Luna se je prestavila tja nad Mokrico in svetlo obroblja temačne štrline Zeleniških špic. Zdaj žari Planjava in Branine plati se umaknejo v senco.

Rosa je opadla ovelo travo po planini. Mrazi, da moram stiskati roke v žepe in kmalu sem na stezi med rušjem pod Kamrico.

Ob zori je padel strel. Tropa na zelenici je zavalovala, se zmedla in zaganjala ob pobobnevajočih odmevih in se potem v divjem begu potegnila v curek čez planoto, da se je rušilo kamenje in prasketaje usipalo po grapah.

Zadeti gams se je vzel, kleknil in spet planil kvišku, potem pa opotekavo zavil navzdol in se izgubil med rušjem...

Ležal sem na skali vrh grebena v Malem Sukalniku, ko je tropa prišla iz grape.

Komaj dve je bila ura, ko sem bil prišel vrh Sedla v izumrli gorski svet, ki ga je oklepalo valovje megle nad dolinami. Nad Logarsko dolino in Okrešljem se je razlivala s sencami grebenov prekrita belkasta plast in to stran nad Bistrico, vse do daljnega, bledega obzorja. Povsod je bila sama brezmejna samota in tišina.

Sleherni utrip je na dolgo zvenel v meni. Slutnja tega pokoja me je zvabila iz puščobnega meglenega dne v dolini v gore, ko se jih je misel ob sliki na steni samo dotaknila. Sam sem bil v vsej prostori gorski rajdi in v meni je bila sla, ki žene ljudi v neznano divjino, kjer s slehernim korakom odkrivajo nove pokrajine in srkajo njihove slasti.

V zatopljenosti je potekal čas. Vse iz preteklosti se je odmaknilo v opoj brez-zvočne simfonije, ki so jo vzdramile te mesečinske gore.

Prišel sem bil po stezi na Sukalnik, ko je luna ugašala, med štrenastimi oblaki, ki so se dvignili iz meglenega jezua na obzorju. Obenem s svitanjem pa je ginil tudi opojni čar.

Jutranji veter se je prignal iz doline na greben, ko sem plezal po njem navzdol proti Malemu Sukalniku.

Spet sem postal pohlepen slednik, ki preskuša raztresene popihe vetra okrog grebenskih štrlin in oprezuje izza robov.

Tu po višavah je držala stečina starega goščarja, ki je že mnogo let obljudoval te rezi in lašte, ko ga je na jesen dvignila ljubezen iz njegovih skritih zavetij na pot k tropi.

Gamsi so se že razprostirali po porjavelih, s slano opadlih zelenicah, ko sem ga opazil, da prihaja. Dolgi šop mu je valovil po hrbtu, ko mu ga je mršil veter. V prvih sončnih žarkih se mu je

lesketala temna dlaka in željno je zavohal v to sapo, ki mu je pri-
našala vonj po tropi.

Roka mi je drgetala. Tu na pragu, preden bo izpolnil svojo na-
logo in se umiril ob utešitvi, ga mora zadeti usoda. Še trenutek sem
ga videl tako lepega in vdanega nagonu po ohranitvi rodu, potem pa
je tresnil strel.

Odmevi so se vračali in se raznašali od Planjave tja v Brano,
čez Zeleniške špice nad Belo in tostran v Jermanov turn nad Bistrico,
a niso segli v dolino, ker jih je pridušila meglena plast.

V skokih sem bil z grebena in med rušjem, s puško priprav-
ljeno na drugi strel, a gams je prevaljen ležal z ugaslimi očmi čez
skalo in sonce je sijalo nanj...

Slana je ginila v topli prigravici. Iz dna Repovega kota sem spet
videl tropo. Mirno se je vračala na zelenico in jata kavrov je vpadala
na pušчени drob, visoko pod oblaki pa je kot drobna pika jadral orel
in oprezoval za plenom.

Sonce se je dvignilo in v čistem, svetlem dnevu so ginile megle
nad dolinami.

Tu v gozdu, v blodnjaku razvaljenega skalovja, rušja in podrtih,
trohncečih debel, pod prosojnim obokom macesnovih vej, sem sklenil
prebiti dan. Vseokrog so zagrajali vrhovi, nad menoj je bilo samo
nebo, posuto z drobnimi oblaki.

Skoraj prečuta noč, vznemirjenja in napor, so terjali svoje in
izgubil sem se v globokem spanju brez sanj.

Dvignil sem se šele v poznem popoldnevu, da pojdem čez Črni
vrh v Belo in po samotni nočni Bistrici domov. S plenom na plečih
sem prešel grapo s curljajočo vodo na skalah in jel jemati strmino
proti Dedcu. Tedaj sem v razritem listju pod bukovjem ugledal sled,
kakor bi kdo prišel od studenca v Sedlščku in navrl sem na stezo.

Še nedavno je moral kolovratiti tod, ponoči ali zgodaj zjutraj,
saj se listje še ni poglelo v plast. Če me je posledil Bos ali slišal
strel, tiči zdaj v zasedi zgoraj na prelazu, ker ve, da bom moral
priti čez....

Vrgel sem svoje breme v rušje in tipal po najdeni sledi. Nekje
v ruši je moral pustiti odtise svojih stopinj in po njih bom spoznal,
če nemara ni bil le samotni gornik, ki se je v tem svetlem dnevu
preplezoval čez grebene Zeleniških špic in mimo opustelih Petkovih
njiv spet izgubil v Belo.

Skrbno sem preiskoval po razriti zemlji in pod odtrgano plastjo
mahu sem našel odtisnjeno medvedjo stopinjo... Malo naprej je
štrlela kvišku odtrgana korenina in kamen je bil odvaljen tam, kjer
je prešel čez stezo v strmine pod stenami Zeleniških špic.

Tu je bil to noč! Res je moral priti iz Konca in pod Brano v
Klin... Tako blizu sva si bila, samo streljaj daleč, ko ga je morda
zmotil vonj mojega ognja, da je zavil v Repov kot in iz njega lahko
krenil proti Britofom in Korošici in potem čez Luško Belo na Menino
planino in vsevdalj proti rodnim kočevskim gozdovom. Vse poletje

je zaman taval po planinah in dolinah in željno srkal v zrak za vonjem svojega plemena in ni našel miru. Tudi njega so preganjale noči, polne želja brez utešitve, in nemara je v svetli mesečini pretekel, spet našel svojo izgubljeno sled, ki ga je privedla v te kraje in se po njej vrnil v domovino svoje mladosti.

Tako bi se rad tudi človek povračal v svoje nekdane dni, a samo tava v krogu pa ne najde pota in zaman grebe po zabrisanih in preraslih pogoriščih.

(Bajta v Kalcah, 1953)

Leopold Stanek:

ODMEVI PREPADNIH STEN

Nekaj srce mi teži,
muči ga dni in noči;
najsi najraje sameva,
v gluhem »želi si odmeva.

Eva?

Rojstva in žitja slà
ne pomiri mi duha!
Mati, dekle in žena —
ne uteši ga nobena.

Ena?

Ona, ki daje ukaz:
Išči svoj skriti obraz,
vanj do dna se poglobi,
sebi v spomin upodobi!

Dobi!

Dobi vtisni pečat,
misli, želja zaklad!
Kar je sanj duša nosila,
hrani naj večna jih sila.

Ila?

Ilo tudi pevska sanja?
Kdo ve za smisel iskanja?
Kanja?

Duh je veselja težišče,
najde si kje pokojišče?
Išče.

Išče, odmen tisočer
najde, z njim večni nemir:
Mir?

glas samote minljiv
v jeki le trajno je živ!

Leopold Stanek:

PODOBA IZ PANONIJE

Brez mej
Le topol
samcato drevo
na dvoje
kolje ravan,
izziva oko
in nebo,
odpira dlan
in vabi
ptice in strele
v gnezda
gostoljubnih
vej.

NASTANEK MEGLENEGA MORJA IN TEMPERATURNI OBRATI V PLANINAH

rijetno presenečenje doživi pogostokrat planinec, ko stopa rano zjutraj po strmem pobočju navzgor, da dospe iz mrzle doline, često z meglo pokrite, v višine, kjer je topleje in nebo jasno. Natančna merjenja s termometrom bi pokazala, da je temperatura zraka zgoraj višja kot spodaj. Temu pojavu pravimo temperaturni obrat ali temperaturna inverzija. Najbolj značilen je pozimi, ko so doline pokrite z gosto meglo, vrhovi gora pa se kopljejo v bleščečem sončnem sijaju.

Navadno je temperatura zraka v višjih legah nižja kot spodaj. Saj so vrhovi gora večkrat pokriti s snegom, medtem ko v dolinah dežuje, kar je znak, da je zgoraj temperatura zraka padla pod 0°C , spodaj pa je dokaj nad 0°C . V šolskih knjigah piše, da temperatura zraka pojema z višino za dobre pol stopinje na vsakih 100 m vzpona.

Spremembi temperature z višino pravimo vertikalni temperaturni gradient. Pri tem moramo ločiti dve vrsti gradienta: 1. geometrični in 2. individualni ali adiabatni. Pri geometričnem gradientu izmerimo temperaturo istočasno na dveh različnih višinah in delimo temperaturno razliko z višinsko razliko, izraženo v enotah po 100 m ali v hektometrih. Recimo, da znaša temperatura v višini 308 m $15,3^{\circ}\text{C}$, v višini 673 m pa $13,1^{\circ}\text{C}$, potem dobimo geometrični temperaturni gradient z računom: $(15,3 - 13,1) : (6,72 - 3,08)$ ali $2,2 : 3,64 = 0,6^{\circ}\text{C}$ na vsakih 100 m vzpona.

Zgodi se pa, da se zrak sam vzpenja ob pobočju navzgor. Če pride zrak iz katerega koli vzroka v višje višine, se prvotna prostornina, ki jo je neka količina zraka spodaj zavzemala, zgoraj razširi, ker je zrak prišel v višjih višinah pod manjši pritisk. Znano je iz fizike, da se vsak plin, ki mu je dana možnost povečati prostornino, pri tem ohladi. Pri širjenju opravlja plin delo. Za to delo se uporablja lastna toplota in zato temperatura plinu pade. Enako se dogaja z zrakom med vzpenjanjem. Ugotovljeno je, da se zrak na 100 m vzpona ohladi za 1°C . Tudi temu padcu pravimo vertikalni temperaturni gradient. Ker je ta padec svojski samo vzpenjajočemu se zraku, se ta gradient imenuje individualni ali adiabatni. Beseda adiabatni pomeni, da se je zrak ohladil ne z oddajanjem toplote, ampak zaradi dela, ki ga je zrak opravil pri širjenju v večjo prostornino. Za to delo je zrak porabil lastno toploto. Ohladil se je, ne da bi šla toplota iz njega.

Adiabatni gradient je pri vzpenjanju zraka negativen, zrak se širi in ohlaja, pri spuščanju pa pozitiven, zrak se stiska in segreva. V obeh primerih pa je konstanten.

Geometrični gradient pa silno menja svoje vrednosti, tako po velikosti kot po predznaku. Zgornji primer, $0,6^{\circ}\text{C}$ na 100 m, je le

nekaj splošnega ali povprečnega. Ako se spodnje plasti zraka močno segrejejo, tedaj zavzame geometrični gradient zelo veliko negativno vrednost, temperatura pade često tudi po več stopinj na 100 m. Navadno se to dogaja poleti tik pred nevihtami.

Pri temperaturnih obratih pa je geometrični gradient pozitiven in je lahko večji kot 1°C na 100 m, kar se pravi, da je vsakih 100 m našega osebnega vzpenjanja, ne zraka, za več kot 1°C topleje.

Ko so nam sedaj znani pojmi o spremembi temperature zraka z višino, nam bo lahko razumeti nastanek temperaturnih obratov. Recimo, da se nahajamo v gorski kotlini ali vsaj v zaprti dolini. Po sončnem zahodu se najprej ohladi zemeljska tla in za njim zrak. Jasno je, da se bo zrak na pobočju bolj ohladil kot zrak v enaki višini nad sredino doline. Zrak se z ohlajanjem krči in enaka prostornina zraka bo po ohladitvi težja. Zato teži zrak ob pobočju navzdol v dolino, na njegovo mesto pa priteče zrak iznad sredine doline in se z njim isto dogodi. Ves ohlajeni zrak se tako nabira na dnu doline, kjer se v teku noči še nadalje ohlaja.

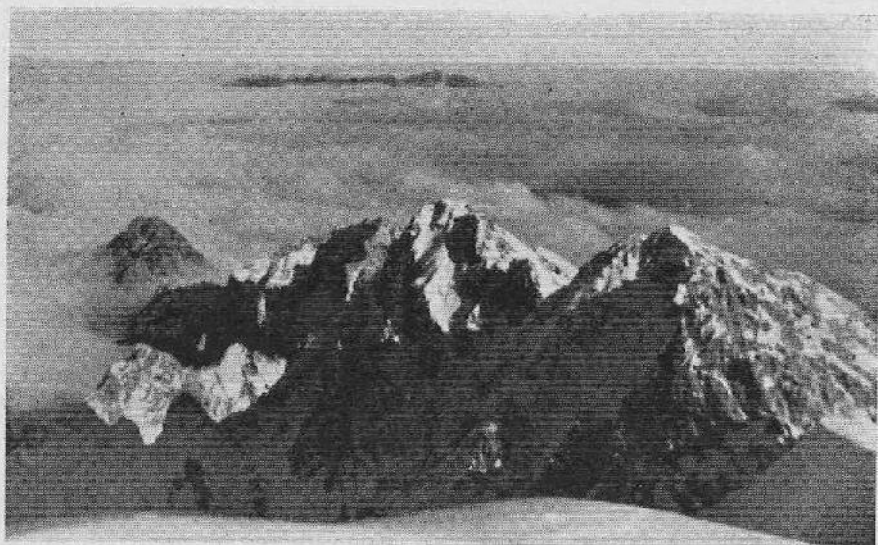
Zrak vedno vsebuje vodne hlapce v nevidnem plinskem stanju. Ti postanejo vidni, če se zgostijo v majhne vodne kapljice, ki sestavljajo meglo ali oblak. Pri neki določeni temperaturi more zrak vsebovati samo neko določeno množino vodnih hlapov. Ako se zrak ohladi pod to določeno temperaturo, se prične vodni hlapci zgoščevati. Tako nastaja megla na dnu doline. Temperaturi, pri kateri se vodni hlapci zgostijo, pravimo rosišče.

Ako je na dnu doline jezero ali reka, nastane megla tem prej, ker je v tem primeru več vodnih hlapov v zraku. Tako trdijo kmetje ob umetnem Zbiljskem jezeru pri Medvodah ob Savi, da je sedaj, odkar obstaja jezero, več megle kot prej, ko ga še ni bilo. Znane so megle nad Bohinjskim jezerom, zlasti jeseni in pozimi.

Zelo se povečata mraz in megla, ako so doline pokrite s snegom. Sneg je slab prevodnik toplote, vendar jo na svojem površju močno izžarja. Zato se zrak nad snegom močno ohladi, kar poveča temperaturni obrat. Silno lepo je izražen temperaturni obrat v Bohinju. Jezero je zamrznjeno, kotlino pokriva gosta megla in temperatura zraka je pod -10°C . Drevje je pokrito z ivjem in vse se kristalno blešči. Čim pa se vzpnemo nekoliko više proti Komni, tem bolj postaja megla redka. Nekako v višini 1000 m si že nad meglo. Nebo je jasno in sončni žarki se odbijajo na valovih meglenelega morja. Gozd je zopet »ozelenel«. Toplo ti postane, tako da slečeš suknjič in volneno jopico.

Taka vremenska situacija je tipična ob visokem zračnem pritisku. Vremenska karta pove strokovnjaku meteorologu, da se je tedaj tako imenovani Azorski maksimum delno preselil nad Alpe, kjer vzdržuje lepo vreme lahko tudi po ves teden ali celo več. Temperaturni obrat s spremljajočim meglanim morjem je zmeraj znak vztrajnega lepega vremena.

Opisani temperaturni obrat z meglanim morjem je tipično zimski. Temperatura se prične dvigati, brž ko se pričnemo vzpenjati. Zato se

Meglno morje

Foto Ferd. Premru

imenuje ta obrat tudi talni temperaturni obrat. Poznamo pa še drugo vrsto temperaturnega obrata, ki je viden predvsem poleti.

Večkrat se nam nudi naslednji pojav. Stojimo v višini nad 1500 m in opazujemo panoramo pod seboj. Nad nami je nebo popolnoma jasno. Pod nami pa se nam zdi, kot da je ves svet pokrit s sivkastorjavih prozornim dimom. V neki višini med 1000 in 1500 m pa ta dim, kakor da bi odrezal, izgine. Nad njim se dviga dalje navzgor najčistejša atmosfera.

Tudi ta pojav ima svoj vzrok v temperaturnem obratu, ki pa nastaja popolnoma drugače kot zgoraj opisani. Prvi pogoj je zopet lepo vreme, ki nastane ob visokem zračnem pritisku ali, kakor meteorologi pravijo, v anticiklonu. Pri anticiklonalni situaciji se zrak iz silno visokih višin spušča navzdol in se nekoliko nad tlemi razhaja na vse strani. Gorske doline in kotline pokriva tedaj neka težka zračna masa, ki se le počasi pomika v določeno smer.

Ko se zračne plasti spuščajo z višin navzdol, se pri tem adiabatno segrevaajo, pri čemer mora vsak oblak zaradi vedno večje temperature izpareti. Tako dobimo popolnoma jasno nebo. Pri anticiklalnem spuščanju se ne spuščajo posamezne kepe zraka v kanalih navzdol, ampak se celotna plast, široka več kvadratnih kilometrov, prenese navzdol v nižje višine.

Recimo, da se spušča 1000 m debela plast navzdol, v kateri vlada geometrični gradient $0,5^{\circ}\text{C}$ na 100 m. Ta plast se med spuščanjem stisne na eno četrtnino svoje debeline, to je na 250 m. Gornja meja te plasti se je tako spustila za 750 m več kot spodnja meja. Zato se je za $7,5^{\circ}\text{C}$ bolj adiabatno segrela kot spodnja meja. Prej je bila

gornja meja zaradi geometričnega gradienta $0,5^{\circ}\text{C}$ za 5°C hladnejša od spodnje meje. Po spustu pa se je segrela za $7,5^{\circ}\text{C}$ več kot spodnja meja. Iz tega sledi, da je za $2,5^{\circ}\text{C}$ toplejša od spodnje meje. Tako smo dobili temperaturni obrat, ki pa se začne šele v tisti višini, do katere se je spustila spodnja meja plasti. Zato pravimo temu obratu višinski obrat ali višinska inverzija.

Sedaj lahko razložimo zgoraj opisani pojav sivkastorjave atmosfere v dolinah in kristalno-čiste atmosfere v višinah. Ob poletnem jasnem dnevu se zemeljska tla močno segrejejo. Nastanejo vzponski toki, ki nosijo vse primesi atmosfere, to je prah, dim in saje s seboj navzgor. Ti vzponski toki pa se dvigajo samo dotle, dokler je njih temperatura višja kot okolni zrak, v katerem se vzpenjajo. Ko pa se prične višinska inverzija, se temperaturi izenačita in vzpenjanja je konec. Zato se tik pod inverzijo nabirajo nečiste primesi zraka, preko inverzne plasti pa ne morejo več navzgor, ker vzponski toki ne sežejo več višje.

Ta pojav jasno kaže, v kako nečisti atmosferi živimo v dolinah in kako čist je zrak zgoraj nad višinsko inverzijo. Lepo je opazovati te meteorološke pojave v planinah, še lepše pa je, če si jih znamo fizikalno raztolmačiti. Temperaturni obrati so vedno znak trajajočega lepega vremena.

M. Jerman:

SPOMIN

*Pomlad je bilá, v gorah so viharji rjovelí
in s sten so v dolino plazovi grmeli.
Sama sva v besnenju objeta, ujeta;
boleče žarenje vsa naju prepleta.*

Se veš?

*Plazovi molče, vihar utihuje,
le noč razrvana še dnevu kljubuje.
Sonce za zarjo, cvetje v dolini;
zvezde na nebu — to so spomini.
Trate poletne, noči lesketanje...
Utrujene veke in samotne so sanje!*

Se veš?

*Z jesenjo se cvetje z vej je osulo
in vse je med nama kot pesem minulo.
Na zimo zametli sledi so viharji,
vse nove so gore vstale v zarji...*

(Kalce, 1953)

ŠKANTAR FRANC — BOHINJSKI LOVEC IN GORSKI VODNIK

Časi romantičnega lovstva in klasičnega alpinizma so za nami. Takrat so na naše visoke vrhove Julijcev še bolj redke obiskovalce vodili izkušeni gorski vodniki, Trentarji, Bohinjci in Gornjesavčani. Triglavski lovišča so bila v rokah bogatih zakupnikov in gorenjski fantje, v katerih je vrela lovska kri, so se morali tihotapiti po gorah kot divji lovci, če so hoteli priti do gamsovega čopa ali ruševčevih krivcev. To so bili časi, ko fant brez krivcev ali brez čopa ni imel nobene veljave. V zimske gore pa je razen gamsarjev le redko kdo nameril korak. V teh časih se je nam Slovencem razvila marsikatera gorska osebnost s svojo posebno gorniško podobo, ki je še dolgo ne bomo pozabili.

Eden izmed takih gornikov je bil tudi visokogorski lovec in gorski vodnik Škantar Franc iz Bohinja, triglavski vodnik. Zibelka mu je stekla leta 1883 v bohinski vasi Studor. Oče je bil mali kmet. Nekaj slabega polja, travnikov in gozda so bila vsa sredstva za preživljanje bohinske družine. Ko so se gore obdale s travno odejo, je odšla čreda v planino. To je bil največji praznik. V takem okolju je rasel Francelj. Sredi gorskih vrhov, dvigajočih se okoli Bohinjskega jezera, sredi planin in gozdov. Nekaj je moral imeti v krvi dediščine po prednikih, saj ga je gora že kot otroka močneje priklenila kot druge. Največje veselje mu je naredil oče, kadar ga je vzel s seboj v planino. Tam je skakal po mili volji, se napil svežega mleka, zavračal jarce in krave, poslušal odmeve. Prvič je videl gamse, s strahom je opazoval orle in z grozo je meril globine prepadov.

Vleklo pa ga je še više. Komaj šest let mu je bilo, ko je preprosil očeta, da ga je vzel s seboj na Triglav. Tedaj je prvič videl trnogljato skalno glavo, ki jo je prej le gledal z Velega polja in Krstenice. Kakor je rasel, tako je rasla ljubezen do gora. Razvila se je v pravo strast. Ko je dorastel v fanta, ga najdemo med bohinskimi divjimi lovci. Plezanje s puško v rokah za gamsi v zasneženih strmih pobočjih Pršivca, Vogarja, Krsteniških stogov, Tosca, Črne prsti, Komne je razvnelo v mladem fantu še večjo ljubezen in strast do gora. Vsakovrstne dogodivščine, srečanje z lovci, streljanje, premagovanje težav in nevarnosti, je zorilo krepki značaj mladega Škantarja.

Tako življenje je ustrezalo njegovemu nemirnemu duhu, ki si je želel vedno nekaj novega, nekaj posebnega in imenitnega. Ko se je začel val izseljevanja v Ameriko, je tudi njega zamikalo, da bi obogatel onkraj luže in se rešil bohinske revščine. Toda gore so mu bile bolj pri srcu. Ni jih mogel zapustiti. Precej je vplivala nanj tudi Žmitkova Marija, njegovo dekle, ki je ni maral pustiti same. Tako se je l. 1903, star petindvajset let, raje oženil in ostal doma.

Prva svetovna vojna mu je vzela štiri leta. Tepel se je po Karpatih, v Rusiji, na italijanski fronti, nazadnje pa je zdrav srečno primahal domov. Šele po vojni se mu je uresničila dolga želja, da je lahko postal lovec v lovišču Komne. Kasneje pa v rajonu Vogar, Krstenica, Ovčarija. Šele sedaj je bil srečen, ko je vsa leta prebil med gamsi in ruševci in med skalovjem. Toda njega ni vlekla samo divjad. Ljubil je goro in borbo s strmino. Srce ga je vleklo više, tja, kjer so nehali gamsi, v nedostopne stene, na triglavske vrhove, katerih obiskovalec je bil vse pogostej.

Takrat so Bohinj spoznali tuji turisti in planinci. Dosti jih je bilo, ki so hoteli v gore. V visokogorskemu lovcu Škantarju so našli izvrstnega vodnika in dobrega gorskega tovariša. Veljal je za najboljšega poznavalca bohinskih gora.

Škantar je moral preživljati precej številno družino. S Katro se jima je rodilo pet sinov in nazadnje še hčerka Olga. Le veliki delavnosti in vztrajnosti se je zahvaliti, da je l. 1929 zgradil Škantar lastni dom na Ribčevem laz. Sedaj se je posvetil lahko le lovu in gorskemu vodništvu. Kot lovec je

Škantar Franc in Joža Čop

veljal za mojstra v zalazu na gamsa kot tudi za lov s pastmi. Kunc in lisice so leto za letom v šopu visele v njegovi kamri. Tudi orlom je zadajal in pri petelinih se je razveseljeval.

Leta 1932 je v Ljubljani dovršil tečaj za gorske vodnike in postal registriran gorski vodnik za bohinjsko področje. Čeprav se je sedaj še bolj intenzivno posvečal vodništvu, je ostal lovski čuvaj. Če danes, 13 let po njegovi smrti, listaš orumenele liste njegove vodniške knjige, se iz vrstic, ki so jih napisali planinci iz vseh evropskih držav razodeva priznanje veliki gorski osebnosti, v katero je z dolgoletnim delovanjem v gorah dozorel Škantar.

Domači ljudje, naši z juga, Nemci, Čehi, Amerikanci, Angleži, Francozi, Madžari in drugi so v kratkih vrsticah dali odlično priznanje našemu slovenskemu človeku kot gorskemu vodniku, ki jim je z vsem žarom srca znal lepo opisovati naš planinski svet in jih voditi po neuhojenih poteh, da so se počutili varne. Vodil je navadne ljudi, intelektualce, trgovce, ljudi vseh mogočih slojev in narodnosti. Iz Londona, Prage, Beograda, Zagreba, Berlina, Frankfurta itd.

Vrstice o njem so polne laskave hvale in priporočila. Tako piše n. pr. planinec iz Ljubljane: »Škantar ni samo odličen vodnik, marveč tudi ljubezniv in potrpežljiv družabnik. Za njegovo družbo smo mu resnično hvaležni.« Ali pa planinec iz Beograda: »Škantar kao odličan vodič upoznao me je sa prirodnim lepotama Alpa i zahvaljujući njemu zavoleo sam ta kraj, da ču još doći. Čovjek je pun karaktera i pravi poštenjačina.« In neki Nemec: »Škantar je res pravi gorski tovariš. Najlepša hvala. Po inteligenci vsekakor prekaša vodnike, ki jih imajo Avstrijci okoli Grossglocknerja.« In nadalje planinec iz Zagreba: »Preporučam ga svima kao najboljeg od najboljih.« In planinka iz Londona: »Mnogo prisrčnih zahval vodniku Škantarju. Še bom prišla pogledat to lepo zemljo in gore.«

In tako se vrste hvale za hvalo gorskemu vodniku, ki svoje naloge ne bi izpolnjeval tako, če mu Triglav in Julijski vrhovi ne bi bili prirasli k srcu.

Skantar Franc in angleški minister Leo Amery Stenhelt

V desetih letih, ko je Skantar dan za dnevno odhajal v gore, poleti kot vodnik, jeseni in pozimi kot lovec, se je izoblikoval v markantno gorsko osebnost. Njegova visoka, močna, razvita postava, je bila izoblikovana kot nalašč za plezanje in hojo po gorah. Vsa njegova pojava, od drznega pogleda in ožganega obraza, z brki in ostrimi potezami do dobrodušnega nasmeha, vse se je kot ustvarjeno prilegalo gorskemu okolju. Okretnost, izredna moč, iznajdljivost, inteligenca, vse to ga je usposabljal, da je Skantar kot preprost človek brez posebnih šol govoril pet jezikov.

S tega stališča bi podčrtal predvsem pomembno družbeno vlogo osebnosti Skantarja kot gorskega vodnika. Preko njega je prišlo v neposredni stik z našim človekom nešteto ljudi vsakovrstnih narodnosti. Od vtisa, ki so ga odnesli od njega, so sodili ljudi pod Triglavom. Kajti ljubezen do lastne zemlje in podrobno poznavanje gorskega sveta, je kazalo na visoko kulturno raven preprostih predstavnikov našega ljudstva. Poleg tega je izven meja zaslovela lepota naše zemlje in privabila nove obiskovalce, kar je bilo za naš gorenjski kot pomembno z gospodarskega in kulturnega stališča.

Desetletja je Skantar odhajal v gore v vsakem vremenu. V dežju, v viharjih, v meglah in v snegu. Vsakovrstne težave in nevarnosti je prebil. Težka bremena mu niso zlomila volje, pač pa so mu upognila hrbet. Kljub njegovi železni volji, zdravju in odpornosti, ga je gora počasi lomila. Brez dvoma je imel Skantar svojevrsten rekord v pristopih na Triglav. Že v l. 1939 ga beograjsko »Vreme«¹ proglašajo kot turističnega vodnika, ki je stopil preko pet sto petdesetkrat na vrh Triglava. Vsa sosesčina Triglava, posebno pa bohinjske gore, to je bila njegova domena.

Preveč se je gnil in se premalo pazil. Maja 1942 ga je zgrabila pljučnica. Prehladil se je v gorah. Moral je umreti. Njegov lik gornika in visokogorskega lovca pa je ostal živ in svetel med ljudmi pod Triglavom in še daleč izven naših meja.

DVE VRSTI TOPOGRAFIČNIH POLIC

V svoji knjigi Ljudska geografija — Terensko izrazoslovje (str. 43), omenjam, da je »poljica ime mnogih vasi ob poljih, ki ga mnogokrat pišemo kar v narečni obliki polica«. Na str. 63 pa pravim: »Na prava imena Polica, Police¹ naletimo ponajveč v visokih, odljudnih legah naših snežnikov. Prav taka imena se sicer ponavljajo tudi v nizkem obljudenem svetu, toda taka vaška imena najbrž niso dobila svojih imen od »orografskih«² polic (teras), temveč verjetneje od poljice, to je majhnega polja. Potemtakem pisava imen: Babna, Bloška polica, Polica nad Višnjo goro ipd. po mojem nikakor ni pravilna, pač pa le: Babna, Bloška poljica, Poljica nad Višnjo goro itd.«

K temu pripominja Geografski vestnik 1953, str. 231 (drugi odstavek): »Da bi vasi Police v nižjem svetu bile »poljice«³ in ne »police«, ni z ničemer izpričano«.

Vzel sem hvaležno na znanje to pripomnjo, čeprav mi ni bilo pojasnjeno, kaj sem pravzaprav zagrešil. Mogoči bi bili namreč kar dve napaki. Ena v zemljepisnem pogledu, ker sem privlekel na dan neke posebne, v naši geografiji nikoder še ne omenjene vaške police, druga pa z jezikovnega stališča, ker sem se prevneto zagnal v knjigi, naj bi se uvedla zanje pisava »poljice«.

Prav nič se ne obotavljam priznati, da sem se zmotil v tem zadnjem pogledu, kajti občnega imena »poljica«, kakor so me kasneje poučili, slovenščina ne pozna. Ob tej samoobtožbi pa naj mi bo vendarle dovoljeno, da obrazložim, kaj vse me je zapeljalo k moji zmotni domnevi. Prvič pisavi Poljica in Poljice v zemljevidih, in to ne samo pri nas, temveč še pogostejša taka imena⁴ v Liki, Dalmaciji in Hercegovini. Drugič, da so tudi drugi videli pri nas take napise in dlje časa tako pisali, pa celo še dandanes tako pišejo. Tretjič me je potegnilo predvsem tó, ker sem se pri ogledu sedmih vaških polic, povsod na kraju samem prepričal, da stoji vsaka teh polic v ravnem ali skoraj ravnem polju ali ob njem, ne pa na kakšni značilni terenski rebrski polici (terasi). Drži se me namreč kakor smola grda napaka, da si skušam razlagati razna topografična imena in tlopisne izraze v prvi vrsti iz terenskih podob, kakor jih kažejo poedine oblike in lastnosti tal... Navsezadnje pa naj navedem v opravičilo tudi pomanjkljive in ne dovolj jasne razlage besed pola in polica v Pleteršnikovem slovarju in v Slovenskem pravopisu. Omenjene so pač razne police, n. pr. v kaki steni za kuhinjsko pripravo, za bukve, p. pod oknom in še druge, toda tlopisni (orografski) pomen polic ne te ne one vrste žal ni omenjen. Tudi Poličar je v slovarju le, kdor po poljih pije, ne pa tudi kmet, posestnik na Polici. Na koncu razlag občnega imena polica je sicer dodan v slovarju še 3. pomen: »eine niedere ebene Fläche«, kar pa je vsekakor presplošen, a stvarno premalo otipljiv, določen pomen. Če pa bi stalo v slovarju namesto te ne prav jasne nemške razlage n. pr. tole: ravna ploskev, terenska ravnoba, raven ali polje, tedaj mi najbrž ne bi bilo spodrsnilo kar na ravnem in ne bi mi ušla prešerna misel na — poljice!

Pisava »poljica«⁵ je torej v slovenščini po jezikovnih pravilih nepravilna, ker tega imena ne moremo izvajati iz imena srednjega spola »polje«⁶ in poznamo samo manjšalko póljice. Pri Hrvatih in Srbih pa sta, kakor sem bil to že pripomnil, obe obliki poljice in poljica pravilni. Upam, da je s tem nejasnost v moji knjigi popravljena in zadeva o policah z jezikovne strani vsaj v glavnem obrisu podana. Če bi pa le še ne bila, naj nam jo jezikoslovci o priložnosti še natančneje obrazložijo.

Kratice: asp. = avstrijska specialka 1:75 000, jtk = jugoslov. topografska karta 1:100 000, kat. mapa = Franciscejska katastralna mapa, s = sever(n), j = južno ipd.

¹ Hrvati in Srbi poznajo imena: póllica in mn. póllice (= terase) ter izvedenke od besede polje: poljice in mn. poljica.

Je li tudi v prvo navedenem zemljepisnem oziru glede polic še kak kamen spotike, to iz gornje opomnje GV naravnost ni razvidno. Zato menda lahko preidem k nalogi, ki sem si jo bil v poglavitnem zastavil v glavi te obravnave, in prikažem, da imamo res pod enim in istim skupnim imenom (polica) dve vrsti oblikovno (morfologično) popolnoma nasprotnih topografičnih polic.

Police — v steni, omari, pod oknom, pri jaslicah, čebelnjaku ipd. postavljene ravne deske — so lepe domače, iz kmečke hiše v naravo, brežni svet prenesene prispodobe, kjer pomenijo ožje ali širše terenske ravnóbe,² lahko pa tudi manj ali bolj strmo nagnjene ploskve. Geografi in geologi jim posvečajo veliko pozornost, imenujejo jih navadno terasa (terase); le redkokdo rabi zanje slovensko domače ime. Take police srečujemo prav pogosto, in sicer v mnogih bregéh, prav od dolinskih rek navkreber, kakor tudi v golih ali pogozdenih, najčeste pa v neobljudenih višecnjih vstromljenih, pustih, pečevitih gorskih rebréh (straneh). Ne kažejo pa vse v imenoslovju vedno in povsod enotnega golega ali sestavljenega imena Polica, Police ipd., temveč je zakladnica teh ljudskih krajevnih in ledinskih imen izredno bogata in pisana, postavim: Na ježi, Na rtu, Na tnalu, Ravne, Na rávnih (namreč senožetih, njivah), rebrske njivice, Dolga njiva, Na lomu, Na kraju, Na skočilih, Spodmól; še više proti zglavju gorskih vrhuncev pa naletimo na: planje, ledine, drne, pleča, ravni in lašte. Ne kaže mi jih tu zaradi pomanjkanja prostora na drobno prikazovati, saj so omenjene v gori navedeni moji knjigi na stranh: 26, 27, 40, 41, 42, 43, 54, 55, 57, 61, 62, 63, 65, 67, 274. — V nižavah so imena Polica ali Police, namreč v gornjem pravem pomenu (terasa), redkejša, kar pa je morda pripisati temu, da je pri nas gradivo o Policah še nezadostno zbrano. Komaj dve znani imeni lahko navedem. To sta: Široka polica 750 m jz., pod Rudnico v Bohinju pa Vorénc-kova polica v. pod cerkvijo v Prašah 365 m, in sicer na rtu³ tik nad hišo pri Mlinarju v desnem bregu romantične debri Zarte ali Zárice.

Nasprotno pa imamo v obljudenem nizkem svetu tudi precej enakih in podobnih imen, ki pa po mojem mnenju nimajo prav nič opraviti s policami (terasami), ker se pač po svoji podobi, lastnosti in kakovosti tal ne dádó primerjati z njimi, saj so n. pr. Frdamane police nad Pišnico pri Kranjski gori prav očitno nekaj čisto drugega kakor pa Pšenična in Praprotna polica pri Cerkljah in druge!

Doslej najbolj znana tovrstna imena, ki bi jih bilo treba razčistiti, bi bila približno tale: Póljica v Reziji, 10 imen iz Krajevnega leksikona D. b. (1937): Babna, Bloška, Huda, Praprotna, Pšenična polica, Polica nad Višnjo goro, Polica pri Naklem, Police pri Radgoni, Póljica vas in Póljički vrh pri Jarenini v Slovenskih gorah in 4 imena iz knjige »Slovensko Primorje v luči turizma«: Čabránska in Klánska Polica, Polica (na Polici)⁴ in Police 554 m nad dolino Idrije.

Zbiranje in preučevanje krajevnih imen in toplotnih izrazov je pri nas za upokojenca predrag »sport«, da bi si mogel ogledati vseh 15 gori navedenih zagonetnih Polic v kratkem času na kraju samem, kaj šele tiste mnogo bolj oddaljene kraje v Liki, Dalmaciji, Hercegovini, Bosni! Obravnaval bom zato samo 11 gornjih razprto pisanih imen krajev in še od teh štiri le deloma.

Ime Póljica⁵ 1461 m (Forca Campidello), prehod iz Rezijske v Puško vas (Venzona) je izpričano v H. Tumovem Imenoslovju Julijskih Alp na

² Z izjavo F. Bezlaja (v Slavistični reviji, letnik V—VII 1954, str. 387), ki pravi: »Izrazi ravnoba, fratnoba, planoba (str. 38) se mi zde sumljivi in prav nič ljudski...« se nikakor ne strinjam. Pojasnilo o teh in še drugih ljudskih občnih imenih si prihranim za drugo obsejnejšo obravnavo, če se mi bo posrečilo dobiti za to — založnika!

³ Semkaj je rad zahajal in tu bral ali pisal Šimen, pevec Sorškega polja Simon Jenko, ko je preživel počitnice v hiši pri Vorenčku h. št. 24 v Prašah.

⁴ Kje je ta Polica, v knjigi ni navedeno.

⁵ V svoji razpravi »Gorski prehodi v luči Ljudske geografije« (DZS 1951) sem že opozoril, kako potrebni bi bili naglasi na imenih v zemljevidih in knjigah, zato vnovič priporočam, naj se uvede naglašanje pri kočljivih krajevnih imenih, kakor je tukaj H. T. to storil, da se odpravi napačna izgovarjava imen. Ker tega doslej niso povsod upoštevali, govore n. pr. danes že vsevprek napačno: Bégunje, Jelóvica, Stáhovica, Gólnik namesto pravilno: Bégunje, Jelóvica, Stáhovica, Gólnik itd. itd.

str. 19 in kot preval (pri H. Tumi prelaz) Poljica na str. 20. Sicer sta podatka tudi brez posebne obrazložitve, toda iz ital. prevoda Campidello bi se dalo sklepati, da cika ime Poljica na polje ali vsaj njivice, ne pa na polico (teraso). Čeprav tega kraja, ki pravzaprav ne spada izrečno med nižavske vaške police, nisem osebno videl, vendar ga navajam, saj je po svoji obliki in naglasu menda edini te vrste, da ga poklicni geografi in jezikoslovci preuče.

2. Police 553 m (v stari asp. iz 1880 Police 547 m, v novejši asp. iz 1906 Poljice 533 m, v jtk tudi Poljice 533 m), gorska vas dobra 2 km sz. nad vasjo Reko 328 m v dolini Idrijce. Kraja žal osebno ne poznam; iz asp. in jtk je lepo razvidno, da leži vas v sz. zgornjem voglu 1 km dolgega ravnega polja. Navajam ta primer kot drugo z »lj« pisano množinsko ime (ital. Poglizze), medtem ko so ostala imena v novejših zemljevidih in knjigah (tudi v Slovenskem Primorju v luči turizma) pisana kot Police. Vse kat. in zemljiške mape iz l. 1822, 1869, 1873 in 1952 pa navajajo z edino izjemo ital. imena Poglizze di Monte san Vito le napise v edninski obliki: Polica, Pollitza, Polliza.

Na Gorenjskem imamo tri Police, vse so si zelo podobne, posebno značilni sta Pšenična in Praprotna polica. Kdor si ju želi ogledati in opraviti pot v enem dnevu, svetujem, naj ju obiše iz Kranja in se spet vrne po ovinku skozi Kranj v Ljubljano.

3. Pšenična polica ok. 405 m, označena v stari asp. Niederfeld (Pšenična Polica), v zadnji asp. le Niederfeld, v jtk Pšenična polica. Vas je oddaljena od Cerkljān 413 m (Cerklje na Gorenjskem) le 1 km, od z. Šmartna⁶ 399 m kakor od Zg. Brnika pa je do nje enaka blizu 1,5 km. Najlepši dohod je vsekakor iz Cerkljan od gostilne pri Kernu mimo šole in častitljive lipe s starim zanimivim slokim kužnim znamenjem iz l. 1646 ter dalje jv. po avtni cesti čez Cerkljansko polje. Vas Pšenična polica, takó z vrtovi, sadnim in drugim drevjem obdana, da se komaj zazna iz vejevja, stoji sredi širnega ravnega polja, o kaki tlopisni polici (terasi) tu sploh ne more biti besede! Prilastek »Pšenična« sam že dovolj prepričljivo potrjuje, da je bilo vasi odbrano ime po dobri zemlji, njivah krogi in krog nje, kjer dobro žito raste.

Naj pristavim k temu primeru v dopolnilo še tele podatke iz knjige Anton Koblar-Ivan Lavrenčič: Zgodovina Cerkljanske fare, stran 24: »...Grajščak Brnikar... je imel prav blizu Spodnjega Brnika veliko polja, na katerem se je dvignila vas Vopolje (= V polju).⁷ Kjer so danes Lahovče, se je razprostrlale daleč naokrog log, za katerim je nastalo selo, pozneje vas Zalog. Dobro pol ure hoda iz Zaloga proti zahodu je bilo malo polje, vprav tam, kjer je danes vas Polica«. Stran 32: »Brata Ditmar in Ulrik greifenfeldska sta prodala Velesovskemu samostanu dve zemlji v Polici (?) im Velde prope Zirchlach' dne 11. X. 1302«. Stran 46: »L. 1288 beremo vprvič besedo 'Cirhlach' — Cerkve = Cerklje, in potem zopet 24. decembra l. 1299, ko je Henrik z Gornice podelil kamniškemu meščanu Eponu Wytz-u v fevd desetino od 12 zemljišč v Polici (?) Veld' in v Cerkljah.⁸ Iz gornjega je lahko spoznati natančno slovensko ljudsko opredelitev krajevnih imen: večjega Polja (Vopolje) nasproti manjšemu polju, izraženemu z manjšalko: Pšenična polica!

Ivan Lavrenčič navaja polno ime vasi »(Pšenična) Polica« le enkrat i. s. na str. 5, pozneje pa piše le Polica. Značilno pri tem pa je, da je postavil avtor kar dvakrat (str. 32 in 48) za imenom Polica vprašaj (?), iz česar menda lahko sklepamo, da je I. L. kot tedanji cerkljanski župnik že sam zelo dvomil v pravilno pisavo imena »Polica« spričo srednjeveškega nemškega prevoda vasi »Veld«! — Tudi oba nemška prevoda Pšenične police Veld (= Feld) in im Velde (Im Felde), t. j. Polje, v Polju izpričujeta zgo-

⁶ Prejšnji uradi in pisarne so pokvarili malone vsa imena Šmartin in tako tudi to v izumetničeno Šmartno, mi pa še vedno vlačimo te napake kar naprej po vseh knjigah, zemljevidih in voznih redih. Gl. Badjura: Izbrani izleti str. 28.

⁷ Vopólje. Prim. Vódo!, Vológ, Volúš (Badjura: Ljudska geografija. Terensko izrazoslovje) str. 205.

⁸ Kjer stoji današnja cerkljanska vas, je bil prvotno zelo s trnjem preprežen pašnik. Na njem so postavili najprej kapelico »Marija v Trnju«, potem cerkev. Vas, ki je nastala okrog nje, pa je dobila ime »Trnovlje«, kasneje pa Cerklje.

vorno, da sta bila svoje dni tako ljudstvo kakor gosposka prepričana, da se nanaša ime te vasi na »polje« in se je ni moglo prijeti po kaki polici (terasi), ki je tu daleč naokrog ni!

4. Práprotna polica 408 m [v asp. Oberfeld (Praprotna Polica), v jtk Praprotna Polica], oddaljena ssv. od Kranja 8 km, od jz. Šenčurja kakor od v. Cerkljan pa le 4 km. Prav isto podoba kakor Pšenična polica kaže tudi Praprotna polica, le da je ta vas še bolj skrita. Iz vasi skoraj ne vidiš ven na ravno polje krog in krog nje, takó je zadelana, toda ne zgolj z vrtovi, temveč še z gmajno, t. j. mešanim gozdom smrek, borov in hrastov pa z neverjetno bohotnim, kar čez glavo segajočim praprotjem, posebno v sv. komaj znatno vzpetem kraju, kjer moli umetno nasuti kup z vodnim hranilnikom. Gotovo je trajalo stoletja, preden so skrčili to praprot in delce gmajne, da so si postavili svoje domove in pretrgali stegne do njiv ter tako ohranili dragoceno plodno zemljo gmajne na polju nepoškodovano.

Pšenična in Praprotna polica sta Ljubljani najbližja najznačilnejša primera druge vrste polic, ki moreta prepričati tudi najbolj previdnega geografa, da njih imena prav nikakor ne gre izvajati od orografičnih polic (teras), ker pač takih polic na ravnem polju ni! — Na poti iz Praprotna police proti s. sem se ustavil na prvem križpotu pred Trato pri Velesovem, kjer so v bližini krompir s strojem izmetavali. Stopil sem h kmetu na njivo in napeljal razgovor o Praprotni polici. Beseda je dala besedo in kmet mi je pritrčil, da na ravnem svetu res ne more biti polic. Pri tem pa mi je sam od sebe, ne da bi ga vprašal, še pripomnil, da se še prav dobro spominja iz otroških let, ko so dobili v šoli neki zemljevid cerkljanske okolice, na katerem je stal napis »Praprotna poljica«, ne pa P. polica!

5. Polica ok. 418 m (v asp. in jtk Polica, v kat. mapi št. 198 napis »Pollza«) pičel 1 km jv. od Pivke pri Naklem ali 3 km sz. od Kranja. Pred zadnjo vojno so stale tu le 4 hiše ob veliki gorenjski cesti iz Kranja proti Radovljici oz. Tržiču, i. s. tri vrh strmca (klanca) na desni s. strani, ena pa malo niže na levem kraju klanca, ki visi proti Pivki.⁹ Pretežni stari del zaselka s. nad cesto kaže povsem slično podobo kakor Praprotna in Pšenična polica. Obdaja ga gozd, ki so ga od stare ceste skrčili le toliko, da so tam postavili svoje domove z vrtovi in njivami. Sv. zraven te Police stoji v omenjeni kat. mapi še ime »V Dellach« (= V delih), na v. pa »Nowina«. Tik pod gornjimi tremi hišami, še pred cesto, je prav neznamen brežiček, j. pod cesto pa visi daljši prostornejši breg, označen v kat. mapi kot »Politschko polje« (Poličko polje — gl. podobni imeni Polička vas in Polički vrh pri Jarenini). Kako sta nastali obe brežini, ne vem; morda ju je pripisati kaki stari ježi. Če to drži, bi dobil ta prvotni zaselek gotovo prej ime Ježa, Ježica. Na ježi ali kako drugo, ne pa Polica. Imena Polica pa ta kraj ni mogel dobiti tudi zategadelj, ker ima vsaka naša gorska polica navadno dva brega, enega pod seboj, drugega nad seboj, tega pa tukaj manjka in je tam le raven gozd poleg prostiranega ravnega Kranjskega polja.

Zaselek Polica pri Naklem je zelo star,¹⁰ omenja se že l. 1238, torej celo poprej kakor vas Naklo (l. 1241). Po ustnem izročilu je bila postavljena najprej kmetija Poličar h. št. 1, poleg te, bliže cesti, stoji hiša pri Škófiču, ki pa so jo postavili šele l. 1766, kakor kaže lepi stari leseni strop v sedaj obnoveni hiši (št. 2). Ostali dve hiši sta iz novejša dobe.

Dvomim, da je dobil zaselek Polica ime od kake police (terase). Bolj verjetno je, da je nastanek tega zaselka kako v zvezi z lego ob strmcu (klancu) srednjeveške ceste Ljubljana—Ljubelj ali pa s kako nadarbo nalkelske cerkve.

Na Dolenjskem sta mi znani le dve Polici i. s. Huda polica in Polica nad Višnjo goro. Naj se lotim najprej prve, ki je od vseh Polic Ljubljani najbližja.

⁹ Gl. Badjura: Ljudska geografija (Terensko izrazoslovje) str. 240.

¹⁰ Krajevni leksikon str. 243.

(Dalje prihodnjič)

Andrej Habič:

POZIMI NA PRISOJNIK

Peklensko dolgi so postajali zadnji dnevi preteklega leta. Potuhnjeno in neprijazno sva zrla na skoraj osovražene pojave profesorjev, ki so neutrudno sondirali terene, na katerih so z upanjem na dobro letino zasadili in gojili trikrat deset (zeljnatih) glav. Najini nista posebno dobro kazali — saj je tudi rojilo po njih vse kaj drugega kot preteči sinusi...

Že teden dni pred Silvestrovim sva nanosila skupaj vse železje in ostalo kramo in najine misli so poletele visoko nad razredne pomenke o novoletnem plesu — v snežne vesine in na kristalno slame zaledenega Prisojnika...

Minilo je. Pozabljena je bila celo pridelana »fajfa« in še marsikaj drugega, ko sva zagledala stare znance nad krniškimi robovi, vitko lepoticu Skrlatico, Rogljico, Rakovo špico, zameteni Gamzovec in na oni strani Kriške stene bleščeče belo piramido Razorja in »najinega« ledenega orjaka Prisojnika.

Stari hudomušnič si najbrž ni mislil, da ga kaniva prebuditi iz zimskega sna, zato se je mirno grel na soncu in le sem ter tja malo pogodrnjal nad vihravci-plazovi, ki so se preganjali med rebri strmih grap in se razigrano metali čez strme pragove.

Dolgo časa bi si mogla ogledovati to lepoto, a naju je pot kmalu preveč zaposlila.

Tičarjev dom.

Vroč čaj... Kratek počitek in za danes Mojstrovka.

Majhna preizkušnja za naslednji dan, izhojena gaz prav pod vrh, ki ga pokriva zaledenel pršič...

Razgled — in povratek...

Ravna gaz po snežišču, gaz dveh, ki od prešernega veselja ne vesta kaj početi...

Energija, ki se mora sprostiti, želja po nečem novem, mikavnem, želja po popolnem zblizanju z goro — z njo, ki naju je čakala — in pričakala!

Daleč od naju je bilo polnočno slavlje na prelomu dveh let — midva sva ga praznovala ob malce neprijetni zavesti, da se najini znanci v Ljubljani zabavajo brez naju — vendar nisva prehudo žalovala, ker sva konec koncev imela preveč opravka s spanjem in ker ob treh zjutraj, ko sva v egiptovski temi tlačila železje v nahrbtnik ugibajoč, čigav neki je blagi glas iz teme, ki nama je obljubljal, da bova »pošopana«, če ne preneha v zvoniti s temi prekletimi žebli, nisva imela trenutka časa za modrovanje, če so ga v Ljubljani že prenehali lomiti in, če...

Jutro naju je ujelo že v plaznici pod Prisojnikovim Oknom. Do sem sva napredovala hitro in dereze so veselo škrtale v trdo snežišče. Pod Oknom sva se navezala in ga po dveh raztežajih »krampanja« tudi dosegla.

Mrzla in grozeča je bila vesina, ki se je odprla najinemu pogledu skozi Okno. Ledene plati so brezizrazno strmele v prebujajočo se dolino pod seboj — globok vtis je napravila mračna stena na naju in zlobni veter, ki je renčal med galerijami ledenih sveč, tudi ni izboljšal vtisa — je pa bil pogled na trentske stran mnogo veselejši, poleg vsega pa se je tu že isknilo milijon drobnih kristalčkov na pobočjih in vesinah, od sonca ožarjenih.

Prevzel sem vodstvo naveze in se pričel vlačiti okoli poledenelih plati in končno ugotovil, kje bi se dalo izbežati iz nerodne okolice. Bolj desno je bilo sicer zelo strmo, a vendarle vabljivo gladko sneženo pobočje, ki bi zelo olajšalo vzpon na greben, a je izdajalo nekaj svežih odlomov v rahlem pršiču njegove zahrbtni namene s plazovi.

Treba je bilo vgrizniti v precej trpko hruško... Počasi sva lezla naprej, na vsakem stojišču, kjer sem varoval in čakal na tovariša, da prileze za

menoj, sem grel otrple roke, ker sem zaradi občutka mnogo plezal brez rokavic in zrl v naraščajočo globino pod seboj. Vendar sem bil srečen, saj je to bilo ravno tisto, na kar sva tako željno čakala...

Kmalu sva zagledala snežne zastave, ki jih je gonil veter po grebenu in čez nekaj časa sva stala na njem... tisoč drobnih, ostrih iglic je zarezalo v lice... to je bila vražja preizkušnja najine trme, ki je (na srečo) vzdržala. Nadaljevala sva vzpon čez zahrbtno opasti, spihane plošče in v led vkovane robove.

Na nekem mestu sva se morala umakniti daleč pod rob grebena, ker sva na njem našla sledove sveže zrušenih opasti, pod katerimi se je svetil led, čezenj pa je veter bliskovito preganjal snežne koprene in se tuleč metal v globino.

Prečil sem pod tem mestom in po ledenem žlebu spet skušal doseči greben. Kakih 50 m je šlo krasno, nato pa sva se zaradi ledene zapore v žlebu morala umakniti v nekak steber, ki se je končal s širokim pasom opasti. Do njih sem se preliščil čez viseče, zametene oprimke, ki sem jih moral sproti čistiti s kladivom, s pomočjo štirih klinov. Tu pa sem se izvesil in se odpočil. Pogledal sem tovariša, ki je bil pripravljen prestreči moj padec, če bi me padajoča opast zrušila; nisem hotel sfrčati po sinji zračni poti — nisem verjel, da me bo skala odbila, a vseeno sem trenutek za tem, ko sem zavihtel cepin, že visel na brneči vrvi kake tri metre nižje, prekrit s snegom, ki me je bil potegnil s seboj; stisnil sem zobe in hudo zagodrnjal — po nekaj poizkusih mi je uspelo zlesti nazaj. Tu sem zabil klin, vpel in se dal potegniti daleč gor; že sem gledal čez rob, stegnil sem se in zasadil cepin globoko v sneg in zopet sem bil na sončnem grebenu. Lado je prirobantil za menoj in pod opastjo pometel celo vrsto prekrasnih ledenih sveč, da je našel varno oporo; besno je izbil poslednji klin in tudi on je stopil zasopel in razgret na greben poleg mene. Vrh sva že videla. Snežni stožec se je bleščal v soncu in nama vlil novega poguma. Hitreje sva prečila čez viseče snežne strehe, pozabljala na bodeči veter in še kar hitro sva načela poslednjo vesino. Ihtavo sem tolkel s cepinom stopnjo za stopnjo; zmanjkalo je vrvi, a ker sem stal na silno nesigurnem mestu, sva se morala oba premakniti nekoliko višje. Tu sem zabil cepin do grla v zmrznjeni, spihani sneg in varoval tovariša, ki je počasi napredoval za menoj. Pobiral je drobne stopinje z zobmi svojih deseterk. Na nekem mestu se je ustavil, da si popravi sončne naočnike; oprt na cepin je že ponosno dvignil nogo, da nadaljuje, ko mu je nenadoma vzelo tla in ga izpodneslo... zelena najlonka je švignila po zraku in Lado je v širokem loku zdrsnil v strmino pod menoj. Začutil sem sunek v rami in cepin je nevarno zaškripal, se nagnil v navidez betonskem snegu — a vzdržal! Lado je obvisel ob gladki plošči in nemalo truda naju je stalo, da je prilezel do mene. Bil je sicer nekoliko razburjen, toda oči so se mu svetile kot razjarjenemu puranu in vzpon sva nadaljevala brez vsakega počitka. Sedaj sem previdneje tolkel ledene jamice; pogled navzdol jih je pokazal dolgo, neskončno vrsto, vsaka od njih je stala zamah ali dva, a je pomenila tudi korak višje, korak k cilju.

Pravkar sem pomislil, da stvar traja kar malo predolgo, ko se je strmina pred menoj nenadoma položila na drugo stran.

Bila sva na vrhu!

Zmaga? Nikakor ne! Kako more človek, ki ljubi goro, občutiti nad njo zmago... srce je polno sreče, neznanega, toplega občutka, ki ga ne moremo z ničimer primerjati — zavest dejanja, storitve, ker je oplemenitila tvojo notranjost. Dokaz samemu sebi: Mlad, močan si, ljubiš goro in ona ti to ljubezen stotero vrača, ne pozabi tega...

Novo leto na Prisojniku! Visoko v sinjini pod nebom, sredi zaledenele, a vendar tako žive narave, sredi deviške beline snega, nad mrkimi prepadi, kjer poje veter že tisočletja pesem o vrhovih, o kamnu, mrzlem in mrtvem, ki govori in pripoveduje, diha in živi; treba ga je le znati poslušati in čul boš tisoč povesti, tisoč resnic...

Veter... Glasna, mogočna priča življenja, nežni ljubimec zelenih trat, krohota joča se zver visoko v gori — njen zli in dobri duh...

Mlada sva in neumna, pravijo; zagnala da sva se — minilo bo in še žal nama bo za to, kar počneva sedaj!

Ah, mladiča, porečejo drugi, razbila si bosta kljune ob teh preklicanih skalah, in še — gora ni nora...

Jaz pa ne verujem temu! To ni mladostna zagnanost, to ni muha dveh sedemnajstletnikov — to je ljubezen, živa in globoka, na dnu srca...

Ali naju morejo razumeti?

Ostala je sled, zasekana med snežnimi robovi — zapíhal jo je veter, zametel sneg in razdrle odjuge...

Ostala je sled, globoko v dveh srcih, jasna in bleščeča — neuničljiva...

Se bova res kdaj kesala zanjo?

Jože Vršnik-Robanov:

JEZERO V MATKOVEM KOTU

Ob vhodu v Matkov kot je kraj, ki se imenuje Jezero. V tem kraju je skalnat grič, ki se imenuje Ribča peč. Potok pa, ki teče iz Matkovskega Kóta skozi Jezero ter se pri Romavhovu izliva v Savinjo, se imenuje Jezera. Ta imena spominjajo na jezero, ki je po starem ljudskem izročilu in po geoloških raziskavanjih nekdanj res obstajalo.

Pod Puščavniško zijalko, kjer je zdaj hudourniška pregrada, je stala visoka skalna stena in tvorila zvezo med Klemenčjo pečjo in Orlovcem. Za to steno je ležalo jezero, ki je moralo biti kar precej veliko in globoko, ker je baje Ribča peč iz njega gledala kot majhen otok. Na Ribči peči so bili zabiti klini za privezovanje čolnov. Tu so ribiči sušili mreže po končanem lovu.

Stara bajka pripoveduje, da je ajdovska deklica velikanka stala z eno nogo na Ribči, z drugo pa na Klemenčji peči, ko je v jezeru prala. V primeri s to velikanko je bila druga ajdovska deklica — znamenita Igla ob cesti Luče-Solčava — pritlikava.

V tem jezeru je živel zmaj, pred katerim so imeli ribiči velik strah. Saj je vsak njegov gib v globini jezera pomenil zanje nevarnost, da jim prevrne čolne. Če je priplaval na površje in udaril z repom po vodi, je nastal vihar, da je padalo drevje daleč okoli. Gorje človeku in živali, kadar se je zmaj odpravil na suho iskat hrane! Vse je bežalo pred njim, vse drevje se je prigibalo za njim in ga hotelo pobiti s svojimi vrhovi. Ubiti ga ni moglo drugega kakor macesen s sedmimi vrhi, a teh se je zmaj izogibal. Tako je prišel zmeraj srečno nazaj v jezero.

Ta zmaj je pričel pod Puščavniško zijalko glodati steno, ki je zadrževala jezero. Glodal in kljuval jo je tako dolgo, da jo je preglodal. Takrat je voda iz jezera iztekla in odnesla zmaja s seboj. Nastala je povodenj, tako velika, da je segla do solčavske cerkve, kjer je pred cerkvenimi vrati pustila zibelko. Tudi na Ljubnem je ta povodenj segla tako visoko, da je na mestu, kjer je zdaj župnijska cerkev, pustila kip sv. Elizabete. Ko so Ljubenci našli ta kip, jim je kip spregovoril: »Po vodi sem priplavala, po vodi bom odplavala, do takrat me pa vzemite pod streho.« Ta pripoved je med Ljubenci še dobro znana.

Po pripovedovanju starih se je v Ribči peči še dolgo poznalo, kako visoko je segla voda jezera. Rajni Martinčev Janez, brat na Ruskem umrlega profesorja Božidarja Štifterja, je pripovedoval, da je še vedel za mesto v Ribči peči, kjer je bila v skalo vsekana letnica, kdaj je baje jezero izteklo. Škoda, da tega mesta ni mogel več pokazati! Umrli je za časa prve svetovne vojne, star nad devetdeset let.

Nekaj resnice, nekaj pa bajke.

DRUŠTVENE NOVICE

IV. ZLET JUGOSLOVANSKIH PLANINCEV

V letošnjem letu je imel Planinarski savez Bosne i Hercegovine nalogo, da organizira skupni izlet jugoslovanskih planincev. Ti izleti so postali že tradicionalna vsakoletna prireditve vseh planincev Jugoslavije.

Ker se taki veliki zbori vrše lahko uspešno samo v okviru urejenega in zaključnega taborišča, je bilo določeno mesto za tabor ob reki Sutjeski na Tjentištu pod krasnimi gorskimi masivi Magliča in Volujka. Ti kraji so znani iz časov narodnoosvobodilne borbe in še danes pričajo mnogo sledov po gozdovih in planjavah o težki borbi našega naroda zoper okupatorske enote.

Tabor je štel približno 600 sotorov, udeležencev pa je bilo nad dva tisoč. Slovenska delegacija je bila številčno zelo skromna, komaj 30 planincev iz Slovenije se je izleta udeležilo in še od teh so bili večinoma člani PD Šoštanj, ki so prišli v Bosno s kamionom. Na programu izleta so bila razna športna tekmovanja in pohodi v bližnja gorstva, ki pa so zaradi slabega vremena žal večinoma morali odpasti.

Delegati PZS so se udeležili spominske slovesnosti na grobu narodnega heroja Save Kovačevića in ob kostnici padlih borec ter ob tej priložnosti obenem z delegacijami drugih republik položili vence na grobove. Obiskali so tudi vas Milinklade in to predvsem mesto, kjer je bil med vojno ranjen maršal Tito.

V taboru se je manifestirala jakost jugoslovanske planinske organizacije, obenem pa so se uvrstili kontakti med članstvom jugoslovanske planinske organizacije.

Bosanski planinci so organizacijo izleta dobro izvedli in so bile vse delegacije deležne priprave in gostoljubnega sprejema.

F. K.

SKUPŠČINA UIAA V MÜNCHNU

V času od 11. do 15. VI. 1955 se je vršila v Münchnu generalna skupščina mednarodne alpinistične organizacije (UIAA). Planinsko zvezo Slovenije sta na skupščini zastopala tov. Košir Fedor in dr. Miha Potočnik.

Skupščina je obravnavala vrsto najrazličnejših vprašanj iz področja mednarodnega alpinizma, sprejet pa je bil pomemben sklep, da se zopet oživitvorijo mednarodna organizacija gorske reševalne službe. Jugoslavija je dobila v tej organizaciji dve mesti, ki jih bosta zasedla dr. Potočnik Miha in dr. Robić Andrej.

Delegati skupščine so bili sprejeti pri predstavnikih bavarske deželne vlade in deželnega glavnega mesta Münchna.

Po končani skupščini je priredila sekcija bavarske gorske reševalne službe na pobočjih Zugspitze prikaz najmodernejših metod reševanja v stenah in v snegu. Pri tej vaji je bila navzoča tudi večja delegacija članov slovenske gorske reševalne službe.

Organizator skupščine, Deutscher Alpen-verein je priredil za udeležence skupščine lepe izlete po Bavarski in je z veliko spretnostjo in gostoljubnostjo ustvaril priščno vzdušje na teh izletih.

Po sklepu generalne skupščine se bo prihodnja skupščina vršila leta 1956 v Madridu v Španiji.

F. K.

IZ SEJNIH ZAPISNIKOV UPRAVNEGA ODBORA PZS

PZS je predložila PSJ plan blagovnih in neblagovnih deviz za leto 1956. V bodoče bo namreč za vsa potovanja v inozemstvo v zvezi s skupščino UIAA ter sestankov mednarodne komisije za GRS ter mednarodne komisije za vrvi, ki delujejo v okviru UIAA in v katerih sodelujejo tudi naši strokovnjaki, ter za nabavo rekvizitov prejel potrebne devize za republiške zveze le PSJ kot centralna organizacija.

Glede na stališče Drž. sekretariata za gospodarstvo FLRJ, da ne more biti v mednarodni organizaciji članjena nobena republiška zveza, če je istočasno članica te mednarodne ustanove že njena centralna organizacija, PZS šteje za potrebno, da že glede na svojo tradicijo ostane še nadalje članica UIAA.

Pač pa namerava PZS pri UIAA načeti vprašanje plačevanj letne članarine, ki znaša za PZS 225.— šv. fr. PZS je namreč po obstoječih pravilih dolžna plačevati UIAA letni prispevek najmanj 50.— šv. fr. kot organizacija in 175.— šv. fr. kot prispevek od članov, kar znese skupaj 225.— šv. fr. Ker pa je tudi PSJ član UIAA in mora kot tak plačevati prispevek od vseh članov PD, naj bi po predlogu PZS v bodoče plačevale republiške zveze le letni prispevek, ki je določen za organizacije. Ta predlog bo PZS najprej sporočila Centralnemu odboru PSJ.

Oskrbiški izpiti se bodo vršili spomladi 1956 in bodo pravočasno gotovi tudi učni pripomočki, ki jih bodo predhodno prejeli vsi zainteresirani oskrbniki.

Komisija za GRS pri PZS je naročila v tovarni v Kragujevcu nov jeep za din 3500000.—. Nabava novega vozila je bila nujna, ker je dosedanjí dotrajal. V zvezi

Otvoritev gorske ceste Ribnica—Ribniška koča na Pohorju

s tem je predložila raznim ustanovam prošnje za podporo.

Spričo finančne samovoljnosti nekaterih društev, ki ne vračajo anuitet od prejetih posojil, zaradi nujne nabave avtomobila za GRS, s čimer ni bilo mogoče več odlašati, zaradi nekaterih večjih izplačil, s katerimi PZS pri sestavi planov ni mogla računati glede na dejstvo, da PZS ni prejela subvencije v odobreni višini, je zašla PZS v težak finančni položaj. Zato je morala skrbeti na minimum vse proračune svojih komisij, hkrati pa črtati del še neizplačanega posojila nekaterim društvom. PZS je uvedla v svojem poslovanju strogo štednjo.

Glede na to, da v bodočem letu ni pričakovati dotok investicijskih sredstev v tolikšni meri kot doslej in da bodo leta iz leta v leto manjša, v kolikor sploh bodo, je Gospodarska komisija mnenja, da se bo morala investicijska politika v bodoče usmeriti le na glavne planinske objekte.

Odprava na Ararat (Turčija) ni odpravila, ker ni prejela od turških oblasti vstopnih viz. Ekspedicijo so samoiniciativno organizirali in zelo dobro pripravili štirje člani AO. Komisija za alpinizem bi prispevala le din 150.000.—, medtem ko so ostala potrebna denarna sredstva člani odprave sami zbrali. Devize je stavila na razpolaga TZS.

Od letošnje alpinistične odprave v Francijo je ostalo 19 parov prvovrstnih derez sistema »Universal«, ki jih je sedaj ponudila komisija za alpinizem v nakup al-

pinističnim odsekom po din 3250.— za par. Dalje je komisija odprodala tudi nekaj drugih rekvizitov, ki jih ne potrebuje več, je pa vladal za nje velik interes pri nekaterih alpinističnih odsekih. Slike lanske in letošnje odprave v Francijo bodo zbrane v posebnem albumu.

AO Jesenice je izdelal osnutek pravilnika za uporabo bivačkov, katerega bo pregledala še komisija in nato predložila PZS v odobritev.

Za kartotečno evidenco plezalnih vzponov v Sloveniji, ki je prenehala z letom 1953, bo v bodoče skrbel tov. Janko Blažej.

Komisija za planinska pota je ugotovila, da bo morala misliti na razširitev svoje komisije. Štela naj bi vsaj 7 do 8 članov, ker le na ta način bi zadovoljivo lahko opravljala svoje posle in pregledala ves teren. Komisija si zlasti prizadeva, da bi dobila v svojo sredo kakega geografa, za katerega naj bi poskrbelo predvsem PD Univerza.

Komisija je tudi ugotovila, da Primorska in Dolenjska nista markacijsko prav nič obdelani, Notranjska pa tudi zelo malo. Postaviti bo treba novega vodjo za zasavsko markacijsko skupino. To funkcijo je do nedavna vršil pok. Vladko Fajgelj. Kamniška markacijska skupina ni pokazala v letošnji sezoni nikake dejavnosti. Ker je transverzala po Primorski zelo slabo ali celo nič markirana, bo komisija prihodnjo spomlad sama izvršila to delo in nato transverzalo izročila določenim društvom le v vzdrževanje. Le na ta način

bo namreč transverzala po Primorski pravilno izvedena. Ker pa se stalno opaza, da se na občnih zborih PD markacisti zelo menjavajo, kar pa je le na škodo markacističskih odsekov in njihovega dela, bo komisija vsem društvom predlagala, naj na občnih zbora ne bodo mogli ne menjavati vodij markacističskih odsekov.

Komisija je poskrbela za obnovo zavarovanj na Rjavini, Triglavu in Utrujenem stolpu ter nadelavo nove poti okoli Kanjavca, ki je bila zelo lepo izpeljana. Slovesne otvoritve te poti zaradi slabega vremena ni bilo. Finančno je tudi podprla popravilo poti skozi Žrelo na Storžič, Zimske markacije so postavljene do Hribaric. To delo sta izvršili v režiji komisije PD Javornik in Gorje. Komisija je dalje nabavila za Primorsko napisne tablice in smerne puščice.

Interes za transverzalo je zelo velik. Naklada 1000 izvodov dnevnika je takoj pošla in je morala komisija dati v tisk novo naklado 3000 izvodov. Zanimanje za transverzalo vlada tudi v ostalih republikah.

Zbor markacistov se bo vršil še pred skupščino PZS, ki bo predvidoma marca ali aprila 1956. Komisija namerava poslati referate društvom že vnaprej, da se bodo mogla društva na ta način temeljito pripraviti.

PZS je zadolžila komisijo za planinska pota, da opremi s opozorilnimi tablicami Hansovo in Jeseniško pot ter pot okoli Kanjavca, kakor tudi pri vstopu iz Okrešlja na Kamniško sedlo. S temi opozorilnimi tablicami je planince opozorila na nevarnost teh poti v zimskih razmerah.

Dne 29. in 30. oktobra t. l. se je vršil v Boznu (Italija) sestanek mednarodne komisije za GRS, katerega sta se udeležila s strani PZS kot člana te komisije tov. dr. Miha Potočnik in dr. Andrej Robič.

PZS je kooptirala v upravni odbor tov. Rudija Kavčiča, večletnega člana nadzornega odbora PZS in PSJ. Imenovani bo vršil dolžnost načelnika Gospodarske komisije pri PZS do povratka dosedanjega načelnika tov. Sršana Vekoslava, ki je odšel za eno leto študirat v inozemstvo turizem.

Fotoodsek PZS bo v kratkem izdelal več reprezentančnih fotoalbumov, od katerih bo vsak vseboval po 24 fototiskov iz izmeri okrog 18krat 24 cm. Cena albuma bo din 18000.—.

Svet za turizem in gostinstvo v Ilirski Bistrici je PZS povabil na ogled nove lokacije za novo planinsko postojanko pod Snežnikom. Svet je mnenja, da postojanka, ki jo je lansko leto pričela obnavljati občina v Ilirski Bistrici in v katero je investirala že dva milijona dinarjev, ne ustreza potrebam. PZS se sestanka ni udeležila, pač pa je Svetu sporočila, da se ji zdi to negospodarsko in nepravilno in svetovala, da obnovi eno od že obstoječih postojank na tem področju, t. j. Cankarjevo kočo na Svinčakih, bivši rifugio, ki se nahaja v neposredni bližini te postojanke, porušeni objekt na Snežniku ali pa kočo v Črnem dolu.

PZS je predložila Drž. sekretariatu za proračun in splošno upravo LRS proračun UO PZS, komisije za GRS in Planinskega Vestnika. Poziv drž. sekretariata se je glasil le na predložitev določenih izdatkov za upravne in funkcionalne naloge.

Društva kar naprej prosijo PZS, da se oprostijo plačevanja anuitet. PZS je skle-

nila, da bo za vse zapadle anuitete društva obremenila na njihovem rednem računu. Hkrati pa proti vsem uvedla sankcije, ki so običajne za take primere v bančnem poslovanju. Društva s svojo finančno samovoljnostjo namreč onemogočajo vsako redno finančno poslovanje PZS. Društva se morajo zavedati, da je PZS s temi dohodki resno računala in jih tudi planirala v svojem investicijskem planu.

Gospodarska komisija je izdelala nova navodila za revizijo planinskih postojank, namerava pa tudi izdati navodila za oddajanje planinskih postojank v zakup v primerih, ko se je izkazalo vsako drugo upravljanje postojank za nerentabilno. Prav tako se bavi z načrtom za izdelavo novega hišnega reda posebno glede na pijančevanje. Obrazci za cenike zimskih postojank so že bili dostavljeni vsem društvom.

Knjigovodstveni odsek pri PZS je doslej imel že tri knjigovodske seminarje, in sicer v Mostu na Sodi, na Jesenicah in v Ljubljani. V bližnji prihodnosti bo izvedel seminarje še v Celju in Mariboru tako, da se bodo udeležili teh seminarjev lahko vsi društveni knjigovodje. Zal se društva ne zavedajo v polni meri važnosti in koristi teh seminarjev za svoje poslovanje in je temu primeren tudi obisk teh seminarjev.

Vsa društva so bila pozvana, da takoj poravnajo svoje finančne obveznosti do PZS, ki izvirajo bodisi iz rednega računa, članskih znanjk, prispevkov za GRS od bruto prometa postojank itd. Društva z zadrževanjem teh prispevkov samo ovirajo poslovanje PZS.

Plenuma PSII, ki se je vršil dne 15. in 16. X. t. l. v planinskem domu na Slemenu pri Zagrebu, sta se udeležila za PZS tov. Fedor Košir in Tone Bučur.

Z odlokom o izdajanju in prometu topografskih kart z dne 12. VII. 1955, objavljenim v Ur. listu FLRJ št. 83 dne 3. VIII. 1955, je bila pod točko 3 izdana prepoved, da se morajo z dnem, ko začne veljati navedeni odlok, ustaviti izdelava, tisk in prodaja zemljevidov v merilu nad 1:10000. Ker sta bila zemljevida Julijskih Alp in Kamniških Alp tiskana v merilu 1:75000, spadata oba pod to prepoved in se zato zaenkrat ne smeta razpečevati. Ker pa Odlok predvideva možnost nadaljnjega širjenja teh zemljevidov z dovoljenjem Geografskega inštituta JLA in Inštituta zvezne geodetske uprave, bo PZS prosila omenjena foruma, da ji dovolita nadaljnje razpečevanje že izdelanih zemljevidov in izdelavo nadaljnjih zemljevidov.

L. R.

Odprava AO Univerza Ljubljana v letu 1955. Alpinistični odsek »Univerze« Ljubljana je organiziral in izvedel konec julija in avgusta odpravo v Francijo in Avstrijo. Odpravo je omogočilo polno razumevanje Akademskega športnega društva »Olympias«, ki nas je lepo finančno podprlo poleg odbora za vzgojo kadrov pri SZDL Ljubljana in Univerzitetnega odbora ZŠJ v Ljubljani.

Del odprave, ki sta jo sestavljala člana AOU Tratinik Zoran in Aplenc Andrej, se je mudila v francoskih Alpah v skupini Mont Blanc-a. Ta del odprave je imel namen spoznati razmere v ledu in snegu ter granitu v višinah nad 4000 m. Za prvič je uspeh zadovoljiv, saj je bilo poleg grebena Moine, vzpona na Mont Blanc in Aiguille

de Tour izvedeno grebensko prečenje Aiguille de Chardonnet, ki terja že dokaj izurjeno tehniko v snegu in ledu. Na vsak način bi bila pokazala naveza kaj več, če je ne bi bilo oviralo slabo vreme, ki je bilo že za vzpona v naših gorah precejšnja ovira, ne pa za Centralne Alpe, kjer se vsako neurje sprevrže v snežni metej in vihar.

Takoj za odpravo v Francijo je odšla v Avstrijo v skupino Silvretta naveza Kurnik Blne in Pezdur Marija. Tudi ta naveza ni imela sreče z vremenom, a kljub temu so bile izvedene lepe ture, o katerih je poročala v PV Pezdur Marija. Ta odprava je bila prva od povojne generacije alpinistov v skupini Silvretta.

V drugi polovici meseca avgusta se je mudila tretja odprava AOU v skupini Gesäuse. V odpravi so bili Deržaj Matjaž, Gospodinački Brane in Melanšek Jože. Ta

skupina je opravila precej vzponov, med bolj vidnimi smermi v tej skupini sta le vzpona po razu Rosskuppe in razu Peternscharienkopf, smer Kasperek, ki je bila izvedena v novi in glede na originalno smer težji varianti. Obe smeri sta preplezala Deržaj in Gospodinački. Poleg teh dveh smeri so vsi skupaj opravili še naslednje vzpone: sev. stena Hochtora, smer Zimmer-Jahn, sev. stena Festkogelturma, smer Pichl, vzh. stena Hochtora - Tellersackwand (Grazer weg) ter vse grebenske ture od Festkogelturma, preko Haindlkarturma, Hochtora, Dachla, Rosskuppe do Peternscharie, ki spadajo po opisu vodnika za Gesäuse (Hess-Pichl) med največje plezalne vzpone v Gesäuse.

S to odpravo so alpinisti AO Univerza po nekajletnem premoru stopili med tiste AO v Sloveniji, ki se tudi izven naših meja alpinistično udeležujejo. J. M.

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE JE DRUŠTVOM PREDLAGALA, NAJ BI BILE V ZIMSKI SEZONI 1955/56 OSKRBOVANE NASLEDNJE PLANINSKE POSTOJANKE:

I.

Julijske Alpe: Blejska koča na Lipanci, Prehodna planinska postojanka »Planina« na Bledu, Koča na Mrzlem studencu, Koča pod Bogatinom, Koča na Uskovnici, Koča Zlatorog v Trenti, Zavetišče v Počah pod Poreznom, Zavetišče na Robidenskem brdu, Erjavčeva koča na Vršču, Tičarjev dom na Vršču, Dom na Vrsnem, Koča na Smarjetni gori, Mihov dom, Koča na Gozdu, Dom na Komni, Zavetišče Savica, Zavetišče na Bogatinskem sedlu, Koča na Smarni gori, Slavkov dom na Golem brdu, Koča Tamar v Planici, Dom na Lubniku, Zavetišče na Mrzlem vrhu, Zavetišče na Vrsniku.

II.

Karavanke: Koča Pristava na Javorniškem Rovtu, Planinska postojanka Podpeca, Zavetišče pri Pucu, Zavetišče na Peci, Zavetišče Sv. Ana pod Ljubeljem (ob sobotah in nedeljah), Dom na Kalu pod Kofcami, Valvasorjev dom pod Stolom, Planinsko smučarski dom »Titovi graničarji« na Zelenici (ob sobotah in nedeljah), Dom na Brdu pri Ljubnem, Dom na Kofcah, Koča na Smrekovcu.

III.

Kamniške Alpe: Kocbekov dom na Koršiči (zasilno), Planinski dom v Logarski dolini, Mozirska koča na Golteh z depandanso, Koča na Gori Oljki, Celjska koča pod Tovstom, Dom na Veliki planini, Koča na Starem gradu, Dom na Krvavcu, Koča na Kriški gori, Zavetišče v Gozdu, Zavetišče Trstenik, Dom v Kamniški Districi, Meneska koča na Gobavi, Zavetišče na Raduhi, Koča na Loki pod Raduho, Andrejev dom na Stemeni, Dom pod Storžičem.

IV.

Pohorje: Koča na Pesniku, Ribniška koča na Pohorju, Mariborska koča na Pohorju, Koča na Pesku, Koča nad Šumikom, Tinetov dom pri Arehu, Koča pri Treh kraljih na Pohorju, Koča pod Kremžarjevim vrhom, Dom pod Veliko Kopo na Pungartu, Koča Planina (Tajzelj).

V.

Kozjak: Koča na Zaverjevem vrhu, Planinsko zavetišče na Tujzlovem vrhu, Zavetišče Primož nad Muto.

VI.

Paški Kozjak: Koča na Paškem Kozjaku.

VII.

Boč: Koča na Boču.

VIII.

Goričko: Koča Tronejnik na Doliču.

IX.

Zasavje: Zavetišče na Goreh, Koča na Kalu, Tončkov dom na Lisci, Koča na Kumu, Planinski dom na Smohorju, Zavetišče na Jančah, Dom na Mrzlici, Koča na Sveti Gori, Zavetišče Zalohe pod Čemšenjsko planino.

X.

Gorjanci: Dom Vinka Paderšiča pri Gospodični, Koča na Polomu.

XI.

Dolenjsko gričevje: Dom na Mirni gori, Koča pri Jelenovem studencu za Mestnim vrhom (ob sobotah in nedeljah).

XII.

Idrijsko hribovje: Koča na Javorniku, Koča na Hleviški planini.

XIII.

Trnovska planota: Kekčev planinski pionirski dom na Katarini, Planinski dom »Poldanovec« na Lokvah.

XIV.

Tržaško-komenski Kras: Stjenkova koča na Trstelju (ob sobotah in nedeljah).

XV.

Nanos: Vojkova koča na Nanosu (zasilno), Zavetišče pri Blažonu na Nanosu.

IZ PLANINSKE LITERATURE

Sechzig Jahre Touristenverein »Die Naturfreunde«, 1895-1955, Zürich, 1955.

— To je spomenica organizacije, ki je v prvi vrsti planinska, ki pa poleg tega goji tudi potovanja in izlete, smučarstvo, vodni šport, fotografijo in druge panoge, ki morejo zanimati prijatelja prirode. V dvanajstih državah obsega danes 235 122 članov v 1486 podružnicah v Avstriji, Ameriki, Angliji, Belgiji, Nemčiji, Franciji, Nizozemski, Italiji, Izraelu, Švedski, Švici in v Posarju, ki imajo skupaj 612 postojank. Popolnoma internacionalno organizacijo, ki si je nadela ime Naturfreunde-Internationale (NIF), vodi kongres kot najvišja inštanca, podrejen mu je glavni odbor, v katerem sedijo predstavniki posameznih dežel in centralni odbor s sedežem v Zürichu kot izvršni organ. Potemtakem je to ogromna, odlično povezana organizacija, ki ji je težko kje druge najti primere.

Ce so bila drugod planinska društva do II. vojne nepolitična, je bila to od vsega začetka organizacija socialno demokratske stranke, ki se je razvijala in naraščala, kakor je pač naraščala moč stranke. Tako je povezana s stranko, da v deželah, kjer te stranke ni, tudi društev »Prijateljev prirode« ni. Kot internacionalna organizacija ni vezana na pripadnost kakemu narodu, tudi ne izključuje nobene rase in je bila že od vsega začetka v ostrem nasprotju z Alpenvereinom, zlasti ko je ta vpeljal v svoja pravila zloglasni arijski paragraf, ki je izgnal Žide iz njegovih vrst v druge planinske organizacije. Se danes ne vlada med tema dvema organizacijama popolna vzajemnost in nimajo člani v kočah enakih ugodnosti.

Ideja je izšla 1895 iz dunajskih socialno demokratskih krogov. Ustanovitelji so se dobro zavedali — pravi Fr. Winter v zgodovinskem pregledu — morečih spon socialnega položaja svojega razreda, zaradi česar je na-

stanek društva od vsega začetka tesno povezan in v enoto združen s političnimi, gospodarskimi in socialnimi boji delavskega razreda. Tedanji voditelj stranke dr. Adler spočetka za gibanje ni bil ravno navdušen, vdal pa se je kmalu, a pozivu na ustanovitev se je takoj odzval takratni stud. jur., poznejši predsednik avstrijske republike dr. Karl Renner. Ustanovitelj dunajskega društva, ki praznuje tako svojo šestdesetletnico, pa je bil ljudskošolski učitelj Georg Schmiedl.

Spomenica podaja zgodovino društev po državah, kjer pač obstoje. Avtorji so različni in se zato v nekaterih točkah ponavljajo (n. pr. povod za ustanovitev, stališče napram nacizmu in fašizmu). Zgodovina avstrijskega društva sega daleč nazaj v čase stare monarhije. Nas more zanimati, da pisec pripoveduje, da so bili 1894 iz Bosne izgnani črkostavci, da so se pa kljub temu našli ljudje, ki so vložili pravila, katerih odobritev pa se je zavlačevala, a so bila končno na intervencijo dunajskega odbora le potrjena. Ali je društvo nastopilo življenjsko pot, ni povedano. Glede razvoja med obema vojnama pa pravi spomenica: »Nekdaj tako krasne skupine jugoslovanskih Prijateljev prirode, ki so zelo trpele pod reakcionarnimi poveljnimi zakoni, so se priključile skupnemu društvu, ko je izšla prepoved pripadnosti mednarodnim združenjem.« Tu se namigava na društvo Prijateljev prirode, ustanovljeno po dr. Tumi, ki je bilo res kmalu razpuščeno — kot se je takrat govorilo — ker je imelo sestanke s preko mejnimi somišljeniki v Prešernovi koči na Stolu. Dalje trdi avtor članka, da »je bila tudi Jugoslavija prizadeta od vojne, obenem s neodvisnostjo in svobodo pa je bilo tudi uničeno gibanje Prijateljev prirode.« To je bilo uničeno že prej.

Izven avstrijskih meja so zanesli gibanje delavci in rokodelski pomočniki, ki so po dovršeni učni dobi po

tedanjih običajih šli »na vandro«. Prve skupine so bile ustanovljene v Švici 1905. Sledile so jim v Nemčiji in kasneje v drugih državah. S postavljanjem planinskih postojank v Alpah so uspele samo avstrijske, švicarske in nemške, delovanje francoskih pa se je omejilo na nižine in na Vogeze. V Ameriki je prišlo do idejnega spora med vzhodom in zapadom, tako da obstoji skromna organizacija samo v Kaliforniji, a še ta je nemško priseljeniška, ker se ameriški delavec za te vrste organizacij ne navdušuje. Kot nekaka nemška organizacija je imela v obeh vojnah težave od oblasti. V Italiji obstoji društvo samo v Bolcanu, nekdanje njegovo premoženje pa ima še vedno v rokah Club Alpino Italiano, ki mu ga je podaril Mussolini. V Holandiji, obeh delih Belgije, na Švedskem, Posarju in Izraelu pa se društveno delovanje zaradi ravnin ali gospodarskih težav (Izrael) razteza na druge panoge (izleti, potovanja, camping, počitniški domovi, fotografija, naravoznanstvo), v Angliji pa je bila prva organizacija ustanovljena šele 1954 in šteje skupno 200 članov.

Osrednji društveni glasili »Der Naturfreund« in »L'Ami de la Nature« sta izhajali pred II. vojno v 100.000 izvodih, kasneje pa je naklada seveda padla. Poleg tega izhajajo glasila še v posameznih deželah.

V deželah, kjer je divjala vojna, je nacizem takoj razpusil vse te organizacije, zaplenil vse premoženje, opustošil ali uničil vse postojanke, v Avstriji pa že preje 1934 Dollfussov režim. Ostala pa je organizacija v Švici, kamor je bilo rešenega nekaj premoženja in ki je kasneje nemalo pripomogla k zopetnemu življenju.

V drugem svojem delu prinaša spomenica nekaj načelnih člankov. Prof. Eugen Schott, Dunaj, zavzema v članku Alpinizem v toku časov odločno odklonilno stališče proti izrastkom ekstremnega alpinizma, ko trdi, da je alpinizem dejanj (Tatalpinismus) našel tudi med delavskimi vrstami nekaj privržencev. Vendar stoji »pojunačevanje« (»Verheldung« — besedo stavi avtor sam pod narekovaje) osebe, ki se je vedoma izpostavila največjim nevarnostim, samo da razvije svoj lastni jaz, v zavednem nasprotju do socialnega človeka... Kultu izpostavljanja nevarnosti z nje-

govim nadvrednotenjem posameznika, ki v ravni črti vodi do človeka gospoda (Herrenmensch), je treba nasproti postaviti motive, ki jih je sprejela masa, katero moramo voditi k telesnemu zdravju, samozavednosti in veselju do življenja. Albert Georgi-Valtin, Zürich, pa pravi: Vedno in vedno smo odklanjali pohlep po rekordih, ki je videl samo uspeh, pri tem pa zanikal človeka v naravi in naravo v njeni lepoti in vzvišenosti. Alpinizem ne more biti sam sebi namen, temveč more biti le sredstvo za namen. — Spomenica zavzema stališče napram smučarstvu in kajaštvu, ki naj bosta samo sredstvo za spoznavanje narave, odklanja vsak surcalizem v fotografiji in se končuje s kratko novelo in tužnimi reminiscencami na čase v zadnji vojni. Te so tako tužne kakor naše.

Lepi, s številnimi dobrimi fotografijami v odličnem tisku in lepem papirju izdani knjigi je treba priznati, da podaja izčrpno sliko delavskega gibanja na vseh potih, ki držijo do spoznavanja narave. Dr. Pr.

The American Alpine Journal 1955.

— Vsakoletno izdanje tega zbornika po American Alpine Clubu v New Yorku, ki šteje vsega skupaj 455 članov, se odlikuje na 240 straneh z odlično opremo in tehtno vsebino. Značilno je za letošnji zvezek, da vsebuje opise poskušenih in izvršenih prvenstvenih vzponov od udeležencev samih od skrajne Alaske na severu preko gora v Britanski Kolumbiji v Kanadi tja doli do vrhov Peruja. Pogleda tudi na kratko v Korejo, na Himalajo, mimogrede tudi v Evropo, a ideoloških člankov nima. Tudi to je značilno, da so različni avtorji prevzeli v svojo terminologijo nemške izraze Achtausender in še pogostejše Bergschrund (kar trije), kar dokazuje velik vpliv nemške planinske publicistike na zunanji svet. Značilno pa ni, da so z redkimi izjemami vsi članki pisani strokovno suhoparno.

V tem pogledu dela izjemo prvi članek z naslovom Makalu 1954, ki opisuje poskus vzpona kalifornijske ekspedicije na ta himalajski vrh (27.790 č.) s pomočjo 250 kulijev, med njimi 30 žensk z enakimi tovari in 12 šerp. V Dharanu v Nepalu je odpravo pozdravila parada okrog 100 šolskih otrok, ki so vihteli »komunistične za-

stave». Parada je bila namenjena v prvi vrsti zoper šolski sistem, pa Američanom vseeno ni bila všeč. Na Makalu do tedaj še ni stopila človeška noga in se je odprava v tem povsem novem svetu morala boriti z velikimi težavami in je zaradi vremenskih neprilik dosegla višino 23 000 č.

Cordillera Blanca v Južni Ameriki ima 28 vrhov nad 6000 m, od katerih jih je 8 še nedoseženih. Ameriška odprava iz leta 1954 je izvršila prvenstveni vzpon na Yanapaccho (17 913 č.) in na West Peak Huandoya (20 853 č.), vrha Nevada Pisca in East Peaka Huabdoja pa ni zmogla. Prišla je na peti najvišji vrh Peruja Chopicalqui (20 997 č.), ki so ga dosegli Avstrijci že 1951 in na že prej trikrat doseženi vrh Huascarana (22 205 č.). To delo je opravila v 45 dneh.

Sledijo opisi vzponov v Alasko v okoliš Mt. Mc Kinleya, najvišje gore v Sev. Ameriki, ki pomeni Američanom približno to, kar nam Triglav. Prvi vzpon je bil izvršen že pred približno 50 leti, a je na njem še mnogo problemov in »problemov«. Leži v ogromnih razdaljah od kulturnih središč, dohod v te pokrajine je peljal nekoč skozi gozdove, tundre in roje komarjev. Danes se odprave poslužujejo letal in helikopterjev, ki prenesejo ljudi in tovore prav do temeljnih oporišč na ledeniških morenah ali zamrznjenih jezerih, po potrebi pa odmetavajo tudi hrano. Teh sredstev se je posluževala odprava z znanim Heinrichom Harrerjem, ki je prva dosegla vrhova Mt. Deborah (12 540 č.) in Mt. Hunter (14 573 č.) po plezariji v snegu in ledu, »ki je bila najtežja, kar jih je kateri od udeležencev kedaj doživel.« — Prav tako je z letali prišla na mesto odprava, ki je izvršila prvo travverziranje Mt. Mc Kinleya z južnega grebena. To pa je terjalo smrtno žrtev (Elton Thayer) po padcu od 800 do 1000 č. Odprava štirih ljudi, od

katerih je bil Elton zadnji na navezi, je morala zaradi slabega vremena taboriti teden dni na kraju nesreče, morala je potem pustiti poškodovanega Argusa pod šotorom na istem mestu, ostala dva pa sta po silnih naporih prišla do prvega človeškega bitja in dosegla, da je bil čakajoči po enem tednu rešen s helikopterjem. — Prvenstveni vzpon na Mt. Mc Kinley po severozapadnem grebenu je izvršila odprava, ki je bila s tovari vred odložena na zamrznjeno jezero Minchumina, 100 milj od Mc Kinleya. — Ravno tako se je izvršil prenos odprave do končnih ledeniških moren, kateri ni bil usojen uspeh na University Peak (15 000 č.) v Alaski.

V gorovje Kanade so bile poslane tri odprave. V obrežno gorovje Brit. Kolumbije (Stanford Coast Range) se je odprava pripeljala z letali, tovari so bili vrženi iz zraka, dosegla je vrsto prvenstvenih vzponov in veliko število ponovitev. Dasi se višina doseženih vrhov suče med 9000—12 000 čevlji, so ti vrhovi, sodeč po slikah, vendarle vsega spoštovanja vredni. Iste višine s tremi prvenstvenimi vzponi brez sodelovanja letal je dosegla odprava v Northern Purcelles, gorovju daleč na severu v snegu in ledu.

Vojna v Koreji je dala priložnost ameriškim vojakom, da se seznaniijo z njenimi vrhovi. Pokrajina ima »gole griče in številne skalnate vrhove puste krasote.« Opisan je vzpon na vrh In Soo v gorovju Tobang San v družbi članov planinskega kluba iz Seoula.

Poročilo o sedanjem vožbanju ameriške vojske za boj v visokih planinah in mrzlem podnebju pa se konča z zagotovilom, da so njene »pešadijske divizije sposobne za boj kjer koli, ob vsakem času in zoper vsakega sovražnika.«

Bilanca ameriškega planinstva je za leto 1954 tedaj vseskozi aktivna.

Dr. Pr.

Planinska društva, izvršujte navodila PZS za sklad »Zlatoroga«!

Planinci, zbirajte za sklad »Zlatoroga«!

RAZGLED PO SVETU

Dr. Herbert Tichy se že ukvarja z novimi načrti v azijskem svetu, potem ko je stopil na teme sedmega najvišjega vrha na svetu, Čo-Oju, (8153 m). Ni še dobro popisal svojega uspeha in se navadil na odlikovanja in napredovanja, s katerimi ga je oktila njegova majhna domovina, že premišluje o tem, kje bo spet zasadil avstrijsko zastavo. In Pasang je obiskal Dunaj. Poleg drugega tudi to kaže, da naša soseda zna ceniti uspehe v himalaizmu, saj niso samo športnega značaja. — Odšel je z ing. Jöchlerjem in dr. Heubergerjem, geografom, iz Katmanduja v začetku septembra 1954 in potoval večji del v slabem vremenu, dokler ni 19. sept. prispel v Namče Bazar, štiri dni od vznožja svoje gore. Na prelazu Nangpa La (ca 5500 m) so zagledali Tibet, nato pa so se obrnili proti vzhodu. S seboj je imel še sedem šerp, na čelu s Pasangom. Prvi tabor so postavili v višini 5800 m, drugega v višini 6200 m, naker so na snežnem grebenu naleteli na ključno mesto, ki je 1. 1952 zavrnilo Shiptona. Pred njim so postavili tabor III (6600 m). Dr. Tichy, Pasang in Adjiba so se navezali in naskočili 60 m visok, skoro navpični ledeni prag, kjer je Pasang v kratkem videl pravi prehod in stali so na edino možnem dostopu na vrh. Obe šerpi sta ledeni prag opremila s fiksno vrvjo, dr. Tichy pa je naredil tu poslednjo fotografijo. Naslednji dan so postavili šotore v višini 7000 m. Ponoči jih je začel preizkušati vihar, jim porušil šotore in jim enega že odnašal. Dr. Tichy se je brez rokavic pogнал za njim, se pogreznil z golimi rokami v sneg, kmalu nato pa začutil, da je peklenski mraz naredil svoje. Serpe so mu sicer priskočili na pomoč, a bilo je že prepozno. Vihar in mraz je pritiskal ob popolnoma jasnem vremenu. Vrnili so se v tabor III, nato v II, kjer je dobil injekcijo, z rokami pa si ni mogel prav nič pomagati, tri

tedne daleč od zdravnika v Katmanduju. Odložili so se, da gre Pasang po novo brašno, dr. Tichy pa naj si opomore v taboru I. Jöchler in Heuberger pa naj bi obirala nižje vrhove okoli 6000 m višine. Ko so tvegali ponovni vzpon, so pri taboru III naredili iglu, kar se je zelo obneslo. Tri dni so tu čakali na to, da se vihar poleže. Tu so pričakali Pasanga in to zelo težko, kajti za petami jim je bila Lambertova ekspedicija. Pasang je v treh dneh prišel iz Manlunga na vrh Čo-Oju, o čemer smo že poročali. Roke dr. Tichyja še niso bile zdrave, toda pot je bila lažja, vihar jim je pometel greben. V višini 7000 m so postavili dva šotora, prenočili in drugo jutro krenili proti vrhu. Preko majhnega praga so se morali zaradi ranjenih rok svojega vodje navezati, nato so nenavezani ne preveč težko dosegli vrh. Ob prestopu višine 8000 m je dr. Tichy »prestopil mejo metafizike in dosegel nov svet.« Kmalu nato je Pasang doživel, za kar je živel 20 let. Na vrhu je Jöchler fotografiral, dr. Tichy in Pasang pa sta zakopala nekaj sladkarij kot žrtev bogovom. 19. oktobra, 7 tednov po odhodu iz Katmanduja, je bil cilj dosežen.

Karakorum in K2 so v začetku tega stoletja 1. 1902 raziskovali Irec Aleister Crowley, Avstrijca Pfannl in Wessely ter Švicar dr. Jacot — Guillard, organiziral pa je ekspedicijo Eckenstein, avtor znanih derez, ki bodo zdaj verjetno kmalu utonile v pozabo. Prišli so do višine 6700 m, nato jih je pregnalo slabo vreme, obolelost Pfannlova, angine in influence drugih udeležencev.

Karakorum ima bolj suho podnebje kot nepalska Himalaja, ki jo publika nekako bolj pozna. Politično je danes del Kašmirja in meji na ruski in kitajski Turkestan. Zapadni del Kašmirja je v rokah Pakistana in tu čez drži pot v Karakorum preko

Skarduja, do katerega se pride z mehničnimi sredstvi, t. j. tudi z letalom iz Rawalpindija, če je lepo vreme. Evropejci so v Karakorum prišli leta 1715, in sicer pater Desideri, vendar se je pravo odkrivanje začelo šele konec 19. stoletja. Najbolj znane ekspedicije so vodili Godwin Austen, Conway, Vojvoda Abruški, Vojvoda Spoletski in Shipton, vsi pred drugo svetovno vojno.

Največjo globino pri preiskovanju jam so švicarski speleologi dosegli februarja 1955 v jami Chevrier, in sicer 504 m. Dotlej je bil globinski rekord 394 m v jami Nidloch. Avgusta 1. 1953 je Lepineux v jami Pierre — Saint — Martin na špansko francoski meji dosegel — 728 m. Pri tem je imel praktičen namen, ugotoviti, kje naj se zgradi jež za podzemeljsko elektrarno. 13 mesecov nato so grenobelski jamarji v jami Berger na planoti Sorin v Vercorsu dosegli — 753 m, 2 tedna kasneje pa — 903 m. Francija speleologijo izredno podpira.

Prof. Ardito Desio je spremljal leta 1929 Vojvodo Spoletskega kot geograf in geolog. Za ponovno ekspedicijo je deloval že 1. 1936 in 1939 in 1. 1949, vendar je šele 1. 1952 dobil sredstva za ogledno potovanje (dal mu jih je CONI — Comitato Olimpico Nazionale Italiano). Vendar ga je prehitel Charles Houston, tako da je moral čakati še eno leto. Na ogledno turo je odšel s Cassinom, vendar ne naravnost na ledenik Baltoro, marveč v dolino Stak, kjer je ledenik v treh mesecih prodrl 12 km daleč in ogrožal neke hribovske vasi, ki so tu še v višini 3800 m. Nato si je ogledal ledenik Godwin Austen in Abruški greben ter po dveh mesecih odrinil v Italijo.

Nameraval je ekspedicijo sestaviti z alpinisti in znanstveniki, toda alpinisti so se temu upirali, češ da bi to utegnili ovirati delo ekspedicije. Največ sredstev je dal Narodni svet za raziskovanje (50 milj. lir), CONI (20 milj.), ostalo pa je nabral CAI (75 milj. lir). Odšlo je 11 alpinistov in 6 znanstvenikov. Alpinistom je bil dodeljen zdravnik, ki je imel nalogo opraviti tudi fiziološke in antropološke študije. Nobeden od njih še ni bil v inozemski ekspediciji. Zato so za pripravo bivakirali v zimskem taboru pod Matterhornom v višini 3800 m in pod Monte Rosso v višini

4000 m po 10 dni. Pred in po taboru so bili vsi udeleženci skrbno zdravniško preiskani, svoje mnenje pa je dal tudi zastopnik vojaške alpske šole. Ob drugem taborjenju so preizkušali opremo in različne materiale. Vsa oprema in ves material se je nato hranil v Geološkem inštitutu v Milanu, v sedežu »Glavnega stana« ekspedicije.

Ves pratež ekspedicije je tehtal 13 000 kg. V Karači so ga pripeljali z ladjo, Desio pa je odpotoval z avionom en teden pred ostalimi člani ekspedicije. Ves tovor je bil takoj pripeljan v Rawalpindi, polet v Skardu je za nekaj dni zadržalo slabo vreme. Pakistan je ekspediciji priključil polkovnika — zdravnika Ata Ullaha kot opazovalca pakistanske vlade in tri oficirje, majorja Beširja, kapetana Butta in ing. Munirja ter topografa Bašadžana. Trajalo je skoraj ves mesec april 1954, da se je kompletna odprava zbrala v Skarduju. Od tu je Desio z istim aeroplanom, s katerim je priletel iz Karačija, naredil izvidni polet okoli K 2 30. aprila v višini 7000 do 7300 m. Kar je videl, je primerjal s fotografskimi posnetki, ki mu jih je poslal Houston. Medtem so najeli 500 nosačev, ki so jih vodili Solda (47 let), Compagnoni in Angelino, Ata Ullah pa je oskrbel 10 spremljevalcev iz plemena Hunza. V vasi Ascole so se oskrbeli z moko za nosače (po 1 kg na dan), s čimer se je tovor povečal za pol tone na dan. Zato so organizirali za teh 8 ton moke posebno karavano nosačev, ki so moko nesli do Urduka v višini 4000 m. Karavana nosačev je tako narasla na 700 ljudi, poleg tega pa so bile v dolini Stak še tri skupine nosačev za znanstveni del ekspedicije. Pokazalo se je, da je vsega tega preveč, posebno ko je začelo snežiti. Nosači so se začeli upirati v višini 4600 m, bili so izčrpani in opečeni od sonca. Desio jih ni mogel pomiriti, zato je poslal vse tri pakistanske oficirje, da najamejo nove nosače. 19. maja, potem ko je izbral mesto za bazno taborišče in ko je v dveh dneh zapadlo 60 cm novega snega, je iz Ascole prišlo 50 nosačev. Vendar je organizacija prenosa še vedno trpela zaradi raznih pomanjkljivosti, tudi zaradi pomanjkanja moke, mraza (-20°C). 28. maja je s Soldo prišlo 105 nosačev, 30. maja

pa so z veliko težavo pregovorili 62 ljudi, da so znosili v tabor I. (napravili so ga na istem mestu kot Amerikanci) ves potreben živež in opremo. Ekspedicija je torej tu imela zamudo 15 dni glede na načrt, ki ga je Desio naredil.

Med prvim in drugim taborom so tovor dvigali z vitlom. Trajalo je 14 dni, da je Compagnoni izbral mesto za IV. taborišče. 21. junija je v taboru II. umrl za pljučnico Puchoz. Sledil je vihar, ki je vse alpiniste pregnal v bazno taborišče, vse do 26. junija. 28. junija so alpinisti in 6 hunz zavzeli svoja mesta, toda 1. julija se je vreme spet poslabšalo. Kakor orlovska gnezda so na ozkem grebenu postavljena taborišča težko zdržala vihar, sneg, mraz. Vendar je bila premagana stena med taborom IV. in V. in vzpostavljena lahka žičnica (teleferica) med tema točkama. Vsi tabori od I.—VI. so bili postavljeni na takem svetu, da je bilo treba pot zavarovati s pritrtjenimi vrvmi, ki so jih imeli s seboj 4000 m. Tistih, ki so ostale od Amerikancev iz l. 1953, niso uporabljali, razen dveh pri taboru III. 6. julija je zdrsnil Floreanini 250 m globoko, vendar ni dobil težjih poškodb. 18. julija so Compagnoni, Rey, Bonatti in Lacedelli postavili tabor VIII (7728 m) in pritrdili nadaljnjih 700 m vrvi. Dan pozneje je bila vzpostavljena radijska zveza s Skardujem in s svetom. Tabor VII. so postavili za 200 m više, kot so ga imeli Amerikanci (7500 m). Tabor IX. (8050 m) sta šele 30. julija postavila Compagnoni in Lacedelli, potem ko sta premagala ledeni prag. Do vrha pa sta morala premagati še marsikaj, predvsem pa sipki sneg. Imela sta težave s kisikovimi aparati, ki sta jih morala sneti pod vrhom, nato pa sta jih pustila na vrhu, da si olajšata tovor. Bila je že noč, ko sta se spustila z vrha v nevarni žleb, ki iz tabora IX. drži na vrh. Compagnoni je zdrsnil 15 m globoko, vendar se je obdržal in oba sta srečno ob 11 ponoči dosegla tabor VIII. 1. avgusta se je nato začel sestop. Trajalo je torej več kot 5 tednov, da so se od tabora I. (5400 m) povzpeli do vrha. Glavno spremembo v primeri z Wiesnerjem (l. 1939) so naredili nad višino 7700 m, kjer so se držali stran od strmih zaledenelih pečin in so izbrali zasneženo, varnejšo smer. Oba, La-

cedelli in Compagnoni, sta imela močno ozeble prste, hunza Mahdi, ki je bivakiral v višini 8000 m, pa je utrpel težjo poškodbo na stopalu. Z Bonattijem je namreč dobil nalogo, da oskrbi jurišno navezo s kisikovimi aparati, vendar zaradi viharja nista dosegla tabora IX. Vrh K2 je ves v ledu, vendar prostoren za kakih 100 oseb. Lacedelli in Compagnoni sta na vrhu použila dozo simpamime, vendar z nekakim ponosom poudarjata, da sta se enkrat samkrat poslužila takega poživila.

Vzroki plazov so predvsem mase novega snega, ki zapadejo v relativno kratkem času, vdori toplote, ki trajajo nekaj dni in jih spremlja obilno deževje, in veter, ki prenaša snežne mase. Tako pravi Th. Zingg (Weissfluhjoch — Davos). Proti plazovom so se hribovci varovali že pred stoletji s tem, da niso izsekavali gozdov nad vasmi. V Švici je že l. 1304 izšla prepoved sečnje v takem zaščitnem gozdu. Kot posebno pomemben gozd se omenja tudi že v XIV. stol. trikotni gozd nad Andermattom. 80 let nazaj ga utrjujejo s pogozdovanjem in z zaščitnimi deli. V novejšem času se bore proti plazovom z različnimi zidovi in »plazolomi«, dalje z umetnimi sidrišči na nepogozdenem svetu in z jezovi na mestih, kjer naj bi se plaz ustavil, da bi ne naredil večje škode v naseljih. Da so taka tehnična dela upravičena, vidimo iz podatkov v zimi 1950/51. V Švici so plazovi vzeli 90 ljudi, v Avstriji blizu 200. V Švici je pri 4459 plazovih škoda znašala 17 in pol milijona švicarskih frankov, vendar vsota ne zajame vseh primerov. Predvsem pa je važen gozd, zato se Švicarji zavzemajo, da bi z zakonom vse gorske gozdove zaščitili. Ti gozdovi so najcenejše obrambno sredstvo zoper plazove in še celo donosno, saj se po pameti tudi lahko izkorišča.

Zoper žičnice in vzpenjače se še vedno dvigajo glasovi v Nemčiji in Švici. Te naprave imenujejo »kugo«, ki bo uničila pravo planinstvo, vendar izzvane nekateri protesti precej naivno, češ, naj se jim ne zameri ta boj, četudi jim je namenjeno, da v njem podležejo. Tehnizacija Alp namreč napreduje ne glede na romantiko in idiliko, ne glede na klasično planinstvo, stvari, ki jih tehnizacija jemlje in uničuje.

*Predajte se športu in užitkom,
ki vam jiš nudi lepa priroda!*

*Na opreznost nikar ne pozabite —
riziko pa predajte zavarovanju!*

*Zoper nezgode, za primer
smrti in doživetja zavaruje:*

DRŽAVNI ZAVAROVALNI ZAVOD

**Direkcija za LR Slovenijo
v LJUBLJANI • Telefon 39-121**

**Zastopniki
v vseh večjih krajih**

***D
OZ**

KOLEKTIV

»*Železarne
Jesenice*«

ŽELI VSEM
DELOVNIM LJUDEM
IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM

SREČNO 1956

TOVARNA
USNJA

RUNO

T R Ž I Č

Telefon 3-37, tekoči račun pri NB 6112-T-9

IZDELUJEMO:

RAZNE BOKSE
BARVASTO OVČJE
IN KOZJE USNJE
OBLAČILNO USNJE IN PODLOGE

Vsem svojim poslovnim prijateljem in vsem delovnim ljudem čeli

SREČNO NOVO LETO 1956

Trgovsko podjetje z radio
in elektro materialom
na veliko in na malo

JUGOTEHNIKA

Vam nudi iz svojega skladišča kakor tudi iz trgovin
JUGOTEHNIKA, Čopova ulica 12 in
BLISK, Titova ulica 47-a
ves radio in elektro material po najnižjih cenah

LJUBLJANA

Uprava: Lepi pot 6, telefon 20-605 — Skladišče: Starl trg 21, telefon 20-863

GORENJSKA TOVARNA ČOKOLADE

*priporoča svoje prvovrstne izdelke
vsem planincem in turistom. Posebno
priporoča mlečno-lešnikovo čokolado
zaradi finega okusa in visoke redilnosti*

LESCE PRI BLEDU

TELEFON 24

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

proizvaja:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, paus papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, papirje za filtre itd.

Ob vstopu v leto 1956 čestita vsem planincem in jim želi novih uspehov in podvigov v naših domačih kakor tudi v tujih gorah

ŽELEZNIŠKA POSTAJA ZIDANI MOST

Priporočamo Vam naše priznane kvalitetne izdelke:

**Blago za moške in ženske obleke,
za moške in ženske plašče,
moški in ženski kamgarn.**

**Naš loden in huberfus je zelo iskan in naj-
bolj primeren za gozdarje, lovce in planince**

DELOVNI KOLEKTIV

TOVARNE VOLNENIH IZDELKOV MAJŠPERK

Želi vsem delovnim ljudem FLRJ in posebej
svojim cenjenim odjemalcem

zadovoljno in uspeškov polno novo leto 1956

Podjetje za promet z lesom in pohištvo

»LES LJUBLJANA«

LJUBLJANA, PARMOVA 37

slr

LJUBLJANA

s svojimi poslovalnicami nudi:

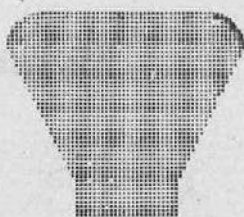
pohištvo vseh vrst, rezan les, vezane in panel plošče,
lesonit, parket, lesno galanterijo itd.

Opremljamo hotele, šole, inštitute, bolnice, gledališča, kino
dvorane, domove itd.

Izvažamo vse vrste lesa in lesnih izdelkov po Evropi,
na Bližnji Vzhod in ZDA.

*Vsem cenjenim odjemalcem, delovnim kolektivom lesne stroke in poslovnim
prijateljem ter vsem drugim delovnim ljudem želimo mnogo sreče, zadovoljstva
in novih gospodarskih uspehov v 1956. letu*

**GROSISTIČNO
TRGOVSKO PODJETJE
Z BARVAMI IN LAKI**

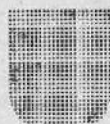

MAVRICA

LJUBLJANA

RESLJEVA CESTA ŠT. 1

TELEFON ŠT. 21-256, 21-488

PRIPOROČA V NAKUP VSE VRSTE PREMAZNEGA
MATERIALA, KOT LANENI FIRNEŽ, OLJNATE BARVE
IN LAKE, VSE VRSTE ČOPIČEV IN VSE V TO STROKO
SPADAJOČI MATERIAL PO NAJNIŽJIH GROSISTIČNIH
CENAH V SVOJIH SKLADIŠČIH IN SICER:

SKLADIŠČE-ENGROS

LJUBLJANA, TITOVA C. 33

(JAVNA SKLADIŠČA), TELEFON ŠT. 32-561

SKLADIŠČE-ENGROS

REKA, ALDO COLONELLO 6

TELEFON ŠT. 33-07

Planinci - taborniki - izletniki!

OBIŠČITE
TRGOVSKO PODJETJE

Slavenijaspport

ki Vam nudi v svojih poslovalnicah v

LJUBLJANI
MARIBORU
CELJU
JESENICAH
NOVEM MESTU
SOLKANU
SLOVENJEM GRADCU

bogato izbiro vseh vrst športnih potrebščin
in modne športne konfekcije

Pridite in ogledajte si naše zaloge!

VELETRGOVINA

Z USNJEM, GUMO IN TEHNIČNIM TEKSTILOM

Naslov: LJUBLJANA, BEŽIGRAD 6

Telefoni: Centrala, računovodstvo in sekretariat, Bežigrad 6

	telefon 32-394
direktor	telefon 30-013
komercialni oddetek	telefon 32-470
Skladišče: usnja, čevlarskih, sedlarskih, tapetniških potrebščin, zaščitnih sredstev in tehničnega tekstila — Bežigrad 6	telefon 32-394
Skladišče gumijevih izdelkov in plastičnih mas — Titova cesta 17	telefon 21-425
Poslovalnica za gumo in plastične mase — Titova 17	telefon 21-424
Poslovalnica za tehnični tekstil — Kolodvorska ul. 26	telefon 31-756

»ASTRA« — specializirano trgovsko podjetje v usnju, gumiju, plastičnih masah, čevlarskih, sedlarskih, tapetniških potrebščinah in orodju, tehničnem tekstilu in zaščitnimi sredstvi Vas postreže iz svojih sortiranih zalog vedno po najnižjih konkurenčnih cenah.

Rudniki, tovarne, obrtna podjetja, trgovska podjetja, transportna podjetja, mlinska podjetja, gradilišča in ustanove, prepričajte se o solidni postrežbi in najnižjih cenah veletrgovine »Astra«!

Vsa naročila, osebna, pismena in preko naših potnikov izvršujemo solidno in hitro. Pri naročilih tehničnega materiala Vas postrežemo tudi s strokovnimi nasveti.

Trgovsko
podjetje

»Volna«

Ljubljana
Wolfova ulica 1/I

s poslovalnicami:

„Volna“ Nazorjeva ulica 3, „Sukno“ Stritarjeva ulica 4,
„Bled“ Čopova ulica 16, „Korolan“ Celovška cesta 71,
„Šentvid“ Šentvid 18

Želi cenjenim odjemalcem in vsem planincem
srečno novo leto 1956

Kadar kupujete knjige, pisarniške in šolske
potrebščine, učila, tiskovine se poslužite bogate
izbire in zaloge pri

Državni založbi Slovenije v Ljubljani

Mestni trg 26

Alpiniste in izletnike opozarjamo na delo
Rudolfa Badjura:

„Izbrani izleti po Gorenjskem, Goriškem, Notranj-
skem, Dolenjskem in Zasavju“ ter „Goriški prehodi
v luči ljudske geografije“

Vsem svojim odjemalcem in sodelavcem
želimo srečno novo leto

PODJETJE

ELEKTRO

LJUBLJANA OKOLICA

UPRAVA LJUBLJANA, PARMOVA ULICA 33

z obrati:

**Domžale, Grosuplje, Notranjska, RTP Kleče-Črnuče,
Gradbena skupina, Elektrokonstruktorske delavnice
Tacen in Števéne delavnice**

Dobavljamo električno energijo industriji in široki potrošnji,
gradimo in vzdržujemo naprave za prenos in razdeljevanje
električne energije

Mnogo zadovoljstva in uspeha
v novem letu 1956

želi vsem planincem

6

delovni kolektiv
restavracije

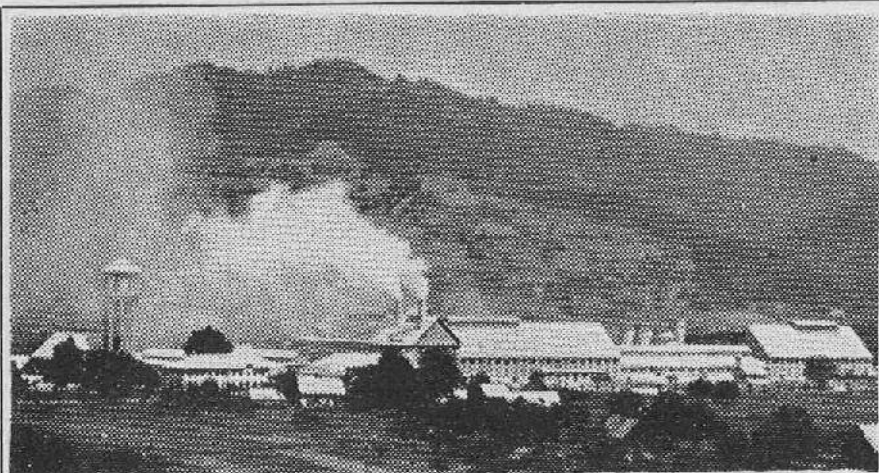
„ŠESTICA“

Ljubljana, Titova cesta 8

Uvozno in
trgovsko
podjetje
z laboratorijskim
materialom

„Kemosevris“

LJUBLJANA
Trg Revolucije 15

Planinski travniki in pašniki dajejo letno do 100 % več sočne paše in sena, če jih gnojimo z apnenim dušikom ali nitrofoskalom — Ruše. Rentabilnost uporabe umetnih gnojil je pri današnji ceni — z 78 % državnim regresom — velika, kajti cena apnenega dušika z 20 % N in nitrofoskala z 8 % N, 8 % P_2O_5 in 8 % K_2O je samo din 7.— za kg fco železniška postaja kupca

Zato naročajte samo vagonске pošiljke pri

Travni dušika

R U Š E

Telefon Maribor št. 36-48, brzojavni naslov: AZOT MARIBOR

Trgovsko podjetje
na debelo

»Tekstil«

Po nizkih cenah in pod najugodnejšimi pogoji si lahko za platininske postojanke nabavite pri nas vse vrste volnenega in bombažnega blaga, odeje, žimnice itd.

Ljubljana,
Ciril Metodova 2/3

NAJBOLJŠE

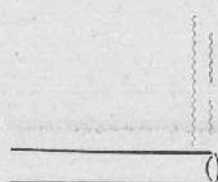
Telefon št. 1

podplatno usnje
komerčno in goodeyar,
vse vrste boksov,
črnega in barvastih,
dullboks za specialne
smučarske čevlje,
mastno, cugovano
in nekrišplovano kravino
ter svetovno znani likanec
kupite najceneje v

Čevljarstvo usnja v Šaštanju

Postrežba točna in hitra!

*Vsem planincem želimo obilo sreče
in uspeha v letu 1956*

Trgovsko
podjetje

TOBAK

Ljubljana, Likožarjeva ulica 8

Skladišča:

Ljubljana, Mestni trg 25, tel. 20-813
Domžale, Kolodvorska ulica 34
Kamnik, Glavni trg 34
Vrhnika, Švabičeva ulica 21
Grosuplje, Stranska vas 21

Uprava
Likožarjeva ulica 8
telefon 30-956
Pisarna
Pod Trančo
telefon 20-279

Sreče in uspeha polno Novo leto Vam želi delovni kolektiv trgovskega podjetja Tobak ter se Vam priporoča v prihodnjem poslovnem letu

**Montažno tehnično
podjetje**

Elektrosignal

projektira, dobavlja in montira iz domače produkcije (brez uvoza) svetlobne klične naprave za hotele in bolnišnice. Razen tega projektira, dobavlja in montira raznovrstne električne naprave šibkega in jaknega toka. Izdeluje v lastnih delavnicah stiskalne, komandne plošče, razdelilne omare in drugo.

Ljubljana, Parmova 33 - Tel. 31-461, 31-462

**DELOVNI
KOLEKTIV**

PIVOVARNE UNION V LJUBLJANI

želi vsemu delovnemu ljudstvu srečno
in uspehov polno novo leto

Težiška tovarna kas in sepi

izdeluje iz najboljših jekel
prvovrstno orodje

Cene solidne
Postrežba brezhibna
Zahtevajte ponudbo

Planinci in tucisti!

Delovni kolektivi gostinskih podjetij in gostišč Vas vabijo,
da se pred odhodom v planine in po prihodu z gora
okrepčate v njihovih obratih

Dobra postrežba — nizke cene!

Železniško transportno podjetje Ljubljana

želi vsem delovnim kolektivom
mного uspeha v letu

1956

PLANINCI!

Opozorite prodajalno, kjer kupujete tekstilne potrebščine,
na stalno zalogo blaga in športnih vzorcev pri

Veletekstil

Ljubljana, Nazorjeva ulica 4

Turistične postojanke in gostinski obrati izberejo najugodnejše
tekstilne potrebščine za opremo pri trgovskem podjetju
Veletekstil

Sodobna oprema in aranžiranje najbolj zahtevnih razstavnih prostorov na velesejnih in razstavah doma in v inozemstvu. — Poslovne tiskovine in druga sredstva za uspešno komercialno in turistično propagando v okusni in lepi izvedbi. — Najmodernejše urejen lastni foto-atelje, znan po svojih kvalitetnih delih v črno-beli in barvni tehniki. Bogat arhiv komerc. in turističnih posnetkov. ameriška retuša. — Strokovni nasveti industrijskim, trgovskim in gostinskim podjetjem ter turističnim društvom, kako naj najbolje organizirajo svojo propagandno in reklamno dejavnost.

LETAKI

ALBUMI

EXPORTPROJEKT

LJUBLJANA NAZORJEVA 4
POSNETKI 244

RAZGLEDNICE

KATALOGI

PROSPEKTI

FOTOGRAFIJA

Agencija Slovenija

Tel. št.:

30-685

30-582

32-280

posreduje nabavo in prodajo industrijskih proizvodov
ter kmetijskih pridelkov vseh vrst med proizvajalci,
oziroma trgovino na debelo ter trgovino na drobno
in drugimi koristniki. Zastopa industrijska in trgo-
vinska podjetja.

Ljubljana

Parmova 33

Podružnice:

Maribor
Pobreška cesta 4

Celje
Šlandrov trg 6

Kranj
Koroška 16

Beograd
Ulica Kralja Milutina 26

Zagreb
Ulica Račkog 3/I

Skoplje
Ulica Piću Guli 32

Sarajevo
Obala 26

Poslužujte se naših uslug!

ŽELEZARNA RAVNE

TOVARNA PLEMENITIH JEKEL
RAVNE NA KOROŠKEM

PROIZVAJA:

iz vseh vrst SM in elektro-jekla:

valjane profile od 5 mm do 75 mm

odkovke do 4 t komadne teže

jeklene ulitke od 0,5 kg do 20 ton po komadu

končne izdelke:

— pnevmatsko orodje vseh vrst in rezervne dele (odkopna kladiva, livarski nabijači, kladiva za čiščenje in dletenje, brusilne stroje itd.);

— industrijske nože za lesno, papirno, tekstilno, tobačno in kovinsko industrijo; nože za industrijo ognje-vzdržnega materiala;

— krožne žage in segmente za hladno rezanje kovin;

— kolesne dvojice za jamske in gradbene vagonete;

— vzmeti - listnate in špiralne za avtomobile, vagonc in stroje;

— krogle in cilpebse za mletje cementa in rude;

— brzorezno orodje - strugarski noži, špiralne svedre, rezkarje itd. iz standardnih vrst BRW, BRC in BRW 2;

— valje za hladno valjanje kovin do 550 Ø;

VRŠI USLUGE:

mehanske obdelave — groba in fina po naročilu za ulitke in odkovke in

termične obdelave — kaljenje, poboljšanje, cementiranje naročenih in poslanih komadov.

Informacije in navodila za izbiro, obdelavo, predelavo, termično obdelavo ter uporabo naših jekel.

Strokovni tečaji za brusilce industrijskih nožev.

Na razpolago katalogi in prospekti

ZDRAVILIŠČE

DOBRNA

(397 m nad morjem)

je priljubljena akrototerna srednje Slovenije, nedaleč od Celja. Termalna voda (35,5° C - radioaktivnost 0,6 ME) uspešno zdravi: ženske bolezni, kronična reverzibilna vnetja ženskih spolnih organov, hormonalne motnje, klimakterične težave, dismenoreje, ovarijske insufizienze in stanja po ginekoloških operacijah. Priporoča se dalje bolnikom z lažjimi obolenji srca in pacientom z nevovegetativno distonijo. Kontraindikacije: akutna in subakutna ginekološka obolenja, krvavitve, miomi, maligne novotvorbe, nosečnost, vse nalezljive bolezni in težje bolezni živčnega sistema.

Zdravilišče Dobrna posluje celoletno.

Informacije in rezervacije daje in sprejema recepcija zdravilišča Dobrna, kot vse poslovalnice »Putnika«.

Vsem planincem, alpinistom in
gorskim reševalcem želi

V NOVEM LETU OBILO SREČE IN USPEHA

veleblagovnica

nama

L J U B L J A N A

Delovni kolektiv
trgovskega podjetja

TOBAR

SOLKAN

želi vsem svojim odjemalcem,
posebno pa turistom in planincem

srečno novo leto 1956

Planinci!

Nahrbtnike in krušnjake v vseh
oblikah in kvalitetah si lahko
kupite

v poslovalnici

TRGOVSKEGA PODJETJA

»Izbira«

Ljubljana, Miklošičeva c. 12

Nasproti hotela »UNION«

ISKRA

Tovarna elektrotehničnih in finomehaničnih izdelkov

KRANJ

Telefon: 231 do 234

Brzojavi: Iskra Kranj

proizvaja in dobavlja:

VSE VRSTE AVTOMATSKIH TELEFONSKIH CENTRAL
TELEFONSKE APARATE, avtomatske namizne, OB namizne, in-
duktorske namizne, poljske prenosne ter vse rezervne dele
ELEKTRIČNE URE IN URNE NAPRAVE

TONSKE KINOAPARATURE za filme 35 mm in prenosne za 16 mm
ELEKTRIČNE VRTALNE STROJE EVS 1 Φ 10 mm in EVS 3 Φ
32 mm

ELEKTRIČNE MERILNE INSTRUMENTE, električne števce,
prenosne instrumente za obrat, precizne laboratorijske instrumente,
instrumente za kontrolo toplote itd.

ELEKTRIČNI PRIBOR ZA VOZILA, avtodinamo, napetostne
regulatorje, starterje, vžigalne tuljave, dinamo in reflektorje za
bicikle

SELENSKE USMERNIKE

INSTALACIJSKI MATERIAL, paketna stikala, kolebna stikala,
priključne sponke itd.

Zahtevajte prospekte in ponudbe!

GOSTINSKA ZBORNICA

OKRAJA LJUBLJANA

želi vsem

gostinsko-turističnim

kolektivom srečno in uspešno

NOVO LETO 1956

*Vsem planincem in ljubiteljem narave iskreno čestitamo za
Novo leto in jim želimo na tem področju mnogo razvedrila in
novih uspehov*

Ob tej priliki želimo poudariti,
da izdelujemo razne vrste impregniranih tkanin za

**velike in male šotore
vetrovke in plašče
športne torbice in nahrbtnike itd.**

Naše tkanine dobite v vseh večjih trgovskih podjetjih

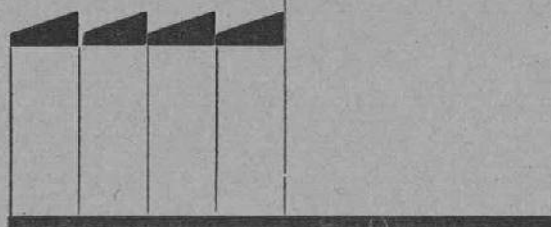
INDUSTRIJA PLATNENIH IZDELKOV

Jarše, p. Domžale

GRADBENO
PODJETJE

»MEGRAD«
LJUBLJANA
KOTNIKOVA ULICA 10

*izvršuje in se pri-
poroča za vsa v viso-
ko in industrijsko
gradnjo spadajoča
dela in adaptacije*

Gradnje izvršujemo kvalitetno in solidno!

TOVARNA MILA

Priporoča planincem
po uspešno opravljeni
turi svoje prvovrstne
milarske in ločilne
izdelke.
Zahtevajte jih v vseh
trgovinah!

Ob vstopu v leto 1956
čestita vsem planincem
in jim želi novih uspe-
hov in podvigov v na-
ših domacih kakor tudi
v tujih gorah.

PREJ

INDUSTRIJSKO
PODJETJE

SALVETTI PIRAN